

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Damjana Kralj

**LJUBLJANSKI GRAD: SPOMENIK KOT DEJAVNIK
KULTURNE IN TURISTIČNE PONUDBE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Damjana Kralj

Mentor: doc. dr. Aleš Gabrič

**LJUBLJANSKI GRAD: SPOMENIK KOT DEJAVNIK
KULTURNE IN TURISTIČNE PONUDBE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

**Zahvaljujem se mentorju doc.dr. Alešu Gabriču za izjemne nasvete in strokovno pomoč,
staršem, ki so me spodbujali in mi omogočili študij,
mojemu Izidorju, ker mi vedno stoji ob strani
ter vsem, ki ste mi pomagali osvojiti moj osebni Everest.**

Hvala!

KAZALO

| | |
|--|-----------|
| 1. UVODNA BESEDA | 6 |
| 2. PREDSTAVITEV POJMA GRAD | 9 |
| 3. KRATKA ZGODOVINA LJUBLJANSKEGA GRADU | 11 |
| 4. ARHITEKTURNA OBNOVA IN PRENOVA GRADU | 17 |
| 5. GRAJSKI PROSTORI | 25 |
| 5.1. POROČNI DVORANI | 26 |
| 5.2. PETEROKOTNI STOLP | 26 |
| 5.3. HRIBARJEVA DVORANA | 27 |
| 5.5. PALACIJ | 29 |
| 5.6. STANOVSKA DVORANA | 29 |
| 5.7. ERAZMOV STOLP | 30 |
| 5.8. STOLP STRELCEV | 30 |
| 5.9. GRAJSKO DVORIŠČE | 31 |
| 6. UPRAVITELJ LJUBLJANSKEGA GRADU- FESTIVAL LJUBLJANA | 32 |
| 7. OBISKOVALCI NA GRADU | 34 |
| 8.1. GLEDALIŠČE MINITEATER | 39 |
| 8.2. VIRTUALNI MUZEJ | 40 |
| 8.3. GALERIJA DOMAČE IN UMETNOSTNE OBRTI | 42 |
| 8.4. SREDNJEVEŠKI DAN NA LJUBLJANSKEM GRADU | 43 |
| 8.5. RAZSTAVA SLOVENSКИH DOMAČIH IN UMETNOSTNIH OBRTI | 45 |
| 9. TURISTIČNO-GOSTINSKA PONUDBA NA GRADU | 47 |
| 9.1. RAZGLEDNI STOLP | 47 |
| 9.2. GOSTINSKA PONUDBA | 48 |
| 10. DOSTOP NA GRAD | 50 |
| 10.1. POTI NA GRAD | 50 |
| 10.1.1. Študentovska ulica..... | 50 |
| 10.2. TURISTIČNI VLAKEC | 51 |
| 10.3. TIRNA VZPENJAČA NA GRAD | 51 |
| 11. ZAKLJUČNA BESEDA | 56 |
| 12. LITERATURA IN VIRI | 62 |
| 12.1. Literatura | 62 |
| 12.2. Internetni viri | 64 |

| | |
|-----------------------------------|----|
| <i>12.3. Arhiv avtorice</i> | 65 |
| 13. PRILOGE | 66 |

1. UVODNA BESEDA

Ljubljanski grad je srednjeveški lepoteč, ki se v vseh dolgih letih prenove in obnove sramežljivo ozira po okolici in vprašajoče išče smisel novega življenja.

Predstavlja najvišjo višinsko dominantno prestolnice, ji daje identiteto in predstavlja njen razpoznavni znak z edinstveno silhueto, ki je vidna od daleč. Skozi stoletja se je spreminjala njegova podoba in namenskost. Župan Ivan Hribar je že leta 1905, ko je mestna občina odkupila grad, v njem videl perspektivo za kulturno dogajanje v prihodnosti. Danes je upravitelj Ljubljanskega gradu Festival Ljubljana, ki skrbi, da se grad obnavlja, postal pa je tudi prizorišče kulturnega dogajanja, kjer se odvijajo številne kulturne prireditve, družabna in protokolarna srečanja.

Ljubljančani v ospredje postavljajo grad kot simbol mesta Ljubljane, pomeni jim prijetno izletniško točko, kamor se lahko odpravijo na sprehod in krajši izlet tudi z manjšimi otroci, saj vzpetina zanje ne predstavlja prevelikih naporov. Marsikdo si Ljubljane brez Ljubljanskega gradu sploh ne predstavlja. Ljubljančani grad čedalje bolj označujejo tudi kot kulturni objekt, kjer si lahko ogledajo razne razstave, prireditve in druge kulturno-turistične dogodke. Ljubljanski grad domačim obiskovalcem pomeni tudi znano turistično točko za turiste v Sloveniji in pa kraj, ki ga radi pokažejo svojim znancem, prijateljem in sorodnikom iz tujine, ko jih ti obišejo v Sloveniji.

Nekateri na gradu najdejo tudi svoj mir in takšnim predstavlja grad mesto, kamor lahko pobegnejo od vsakdanjega vrveža in kjer se lahko ob skodelici kave sprostijo in pogovarjajo.

V pričujoči nalogi bom sprva skušala Ljubljanski grad prikazati kot historični objekt, pozornost namenjam tudi njegovi longitudinalni prenovi in obnovi. V nadaljevanju me bo zanimala njegova umestitev v sedanji čas in prostor. Osrednji del naloge namenjam odkrivanju sedanje namembnosti grajskih prostorov ter ugotavljanju zadovoljivosti njegove kulturne in turistične ponudbe. Zanimale me bodo prireditve, ki se tekom leta odvijajo na gradu. Temu odkrivanju posvečam glavni del naloge, poleg tega pa bom ugotavljala tudi, kdo so obiskovalci Ljubljanskega gradu in kakšna so njihova mnenja o ustreznosti kulturne ter turistično-gostinske ponudbe.

Naloga se torej osredotoča oziroma poskuša raziskati aktualno stanje, tudi glede dostopnosti gradu, v zadnjem času še posebno perečega vprašanja.

Glede na ta izhodišča postavljam naslednje hipoteze. Prva hipoteza trdi, da je Ljubljanski grad primerno mesto za prirejanje raznovrstnih prireditev in razstav.

Druga hipoteza trdi, da Ljubljanski grad ponuja ustrezno kulturno, turistično in gostinsko ponudbo.

Tretja hipoteza predpostavlja, da so obiskovalci s ponudbo gradu zadovoljni in se radi vračajo na ogled prireditev, razstav ali zgolj za rekreacijo. Pričakujem, da bo prva hipoteza potrjena, saj Ljubljanski grad ocenjujem kot primerno mesto za prirejanje kulturnih in turističnih dogodkov. Za drugo in tretjo hipotezo pa predpostavljam, da bosta delno potrjeni, delno ovrženi. Menim namreč, da Ljubljanski grad trenutno ne ponuja docela ustrezne kulturne, turistične in gostinske ponudbe, kar vpliva tudi na to, da se na grad vračajo predvsem okoliški domačini, manj pa ostali obiskovalci.

Do spoznanj sem prišla z opravljanjem anket med domačimi in tujimi obiskovalci gradu. Izvedla sem skupno 80 anket, od tega polovico med domačimi obiskovalci gradu in polovico med tujimi turisti. Ankete so bile oblikovane s sklopom že vnaprej formuliranih vprašanj, tako sem pridobila sistematizirane podatke. Opravljala sem jih v daljšem časovnem razmaku in ob različnem času, ter skušala pridobiti mnenja čimširše populacije. To pomeni, da sem spraševala obiskovalce različne starosti, med tujimi obiskovalci pa tudi različne narodnosti. Glavne ugotovitve anket izpisujem v nalogi, izpostavljam pa tudi nekatera zanimivejša mnenja obiskovalcev v obliki transkriptov.

V pomoč pri opravljanju anket mi je služil snemalni kasetofon. Citati respondentov so ključni del raziskave. Včasih se zgodi, da respondenti zavrnejo snemanje pogovora, do česar imajo tudi pravico. Tudi meni se je to nekajkrat dogodilo, saj so se ljudje snemanja ustrašili. Ko pa sem jim prijazno argumentirala neškodljivost in pomembnost snemanja, so nekateri vendarle privolili.

Transkripcija intervjujev je zamudna zadeva, a zelo uporabna. Transkript na papirju omogoči zelo enostavno analizo. Potrebno se je tudi oskrbeti s kvalitetnimi kasetami in paziti na kvaliteto posnetega.

Kljub pestrosti podatkov o grajski stavbi in dogajanju na grajskem griču obstaja presenetljivo malo literature na to temo. V publikacijah o Ljubljani pa je grajski kompleks le skromno opisan in na hitro odpravljen, ponekod ni niti omenjen.

Zato sem podatke zbirala s pomočjo dostopne literature, različnih virov, člankov, pogovorov, opazovanjem in izvajanjem anket.

Naloga je tako poleg teoretičnih spoznanj prinesla tudi praktične izkušnje.

2. PREDSTAVITEV POJMA GRAD

Grad je v svojih najzgodnejših začetkih predstavljal preprost in skrivnosten objekt, ki najverjetneje ni imel več kot enega stolpa. Pozneje pa je grad postajal vse večji, širši in udobnejši. Na videz nemi in nekateri že popolnoma v razvalinah, dokumentirajo družbeni razvoj, še zlasti pa arhitekturo do konca srednjega veka in stanovanjsko kulturo od srednjega veka do 19. stoletja. Gradove povezujemo tudi s kmečkimi upori in turškimi vpadi, kar lahko pripišemo tudi Ljubljanskemu gradu. Predstavljajo osrednja prizorišča dogajanj v številnih povestih in romanih naših pisateljev. (Komelj, 1964)

Gradovi so bili v času, ko so bile naše dežele še razdrobljene v drobne fevdalne posesti, središča in sedeži zemljiške gospode. V njih se je krojila tudi usoda podložnikov.

V okviru zaokrožene zemljiške posesti so gradovi pomenili gospodarsko in organizacijsko enoto vse do časa, ko so jih zamenjala aktivnejša mesta potem, ko se je namesto naturalnega uveljavilo denarno gospodarstvo. Gradovom so zaradi obrtniških in trgovskih privilegijev prepustili le njihovo upravno, sodnopolitično dejavnost. Z zemljiško odvezo leta 1848 pa grad postane le še sedež veleposesti in s tem se preneha tudi njegovo aktivno poseganje v našo zgodovino. (Komelj, 1964)

Gradovi dokumentirajo skorajda tisočletno obdobje naše preteklosti od kolonizacije, vzpostavitve in utrjevanja fevdalnega reda ter bojov za celjsko dediščino preko turških vpadov in kmečkih puntov do naše osvobodilne borbe, ko revolucija tudi gradovom, ne toliko kot posebni obliki arhitekture, temveč predvsem kot pojmu in simbolu ekonomskega in socialnega izkoriščanja, izpodreže korenine in iz njih napravi le še spomenike preteklosti.

V zgodnjem srednjem veku, ko pri nas še nismo poznali zidanih gradov v današnjem smislu, je fevdalni gospod obkrožen s svojimi podložniki živel na takoimenovanih dvorih, od 12. stoletja dalje pa se je umaknil v utrjen grad. V drugi polovici 16. stoletja grad zaradi uvedbe modernih orožij izgubi svoj utrdbenostrateški pomen, v temeljih se spremeni tudi značaj stanovanjske kulture.

Takrat postavljajo renesančne dvorce sredi velikih posesti v ravnino med vrtove in parke. Stanovanjsko udobje se od druge polovice 17. stoletja pa do konca 18. stoletja še bolj razvije in grad v tem času popolnoma izgubi svojo poprejšnjo strateško veljavo. Tudi v naših krajih so takrat začele nastajati razkošne rezidence s slavnostnimi dvoranami, stopnišči, odprtimi dvorišči in velikimi zasajenimi parki po francoskih vzorih.

Kot v ostali Evropi je tudi pri nas pojav gradov povezan s pojavom fevdalizma. Njegova oblika je bila odvisna od dveh osnovnih pogojev: od orožja in načina bojevanja ter od okolja in položaja, kjer so grad postavili. Ko še ni bilo strelnega orožja, so si za grad izbrali takšno lego, da je bil kar najtežje dostopen in da ga je varovala že sama narava. (Komelj, 1964)

Danes ločimo gradove na višinah ter jamske in vodne gradove. Ljubljanski grad spada med tip višinskih gradov, ki stoje na vzpetini, kar pove že samo ime. Za višinske gradove je značilno, da je njihov položaj izbran tako, da je dostop možen le z ene strani, ostale strani pa predstavljajo skorajda nedostopne ali celo previsne stene. V Sloveniji najdemo veliko takšnih gradov.

Dandanes so gradovi v veliki meri izgubili svoj smisel in predstavljajo bolj ali manj le še spomenike preteklosti. Zaradi njihovih ugodnih in razglednih položajev pa jih skušamo ponovno vključiti v sodobno življenje, predvsem zaradi turizma. Še vedno nam zaradi svoje izredne lege vzbujajo neko skrivnostno zanimanje, prevzamejo nas slikovitosti in monumentalnosti in nas nehote opozarjajo na nekdanje čase, katerih preživele pričče so.

3. KRATKA ZGODOVINA LJUBLJANSKEGA GRADU

Zgodovina Ljubljanskega gradu je prepletena z najrazličnejšimi dogodki, ki so mu krojili usodo in pisali zgodovino mesta. Kljub temu, da v njem nikoli niso prebivali kralji, je zgodovina gradu zanimiva in nič kaj enolična.

Najstarejši sledovi človekovega bivanja na grajskem griču segajo v 13. stoletje pr.n.š. v daljno prazgodovino takoimenovano mlajšo ali pozno bronasto dobo. Na grajskem griču si je ljudstvo, katerega natančnega izvora ne poznamo, uredilo naselbino. Danes jih imenujemo nosilci kulture žarnih grobišč, ime pa so dobili po načinu pokopa njihovih najbližjih, ki so jih pokopavali v žarah. Arheologi torej domnevajo, da so imeli na griču naselbino, ki pa je zaradi mnogih kasnejših predelav in gradbenih podvigov ostala neraziskana. Po raziskavah sodeč so nosilci kulture žarnih grobišč na grajskem griču in bližnji okolici našli dovolj prostora oziroma ugodnih površin za poljedelstvo in pašo. Grajski grič je s svojimi 376 metri prednikom nudil varno bivališče, hkrati pa tudi učinkovit nadzor nad dogajanjem na reki. Prazgodovinska naselbina je doživljala višek v 9. in 8. stoletju pr.n.št., nato pa je začela počasi slabeti. Ob prihodu Keltov ter pozneje ob Rimski invaziji postojanka ni imela več gospodarske in kulturne moči. (internet 1)

Na levem bregu Ljubljanice so Rimljani med leti 100-50 pr.n.š. ustanovili vojaško postojanko, v letih 14 in 15 n.š. pa je mesto Emona dobilo obzidje. Iz rimskega časa so bili najdeni novci in kipci boginje Aequorne, boginje, ki so jo častili v okolici Barja. Arheologi menijo, da so bili v rimski dobi na grajskem griču vojaška oziroma opazovalna postaja, vodnjak in neke kultne stavbe. Glede na najdbe motivnih kamnov domnevajo, da je bil na grajskem griču morda celo kakšen tempelj.

Sekundarno uporabljene rimske ostanke lahko še dandanes najdemo vzdane v grajsko obzidje, saj so jih vanj vzdali v 15. stoletju.

V ljubljanski kotlini je med antiko in staroslovensko dobo gotovo morala biti močna zareza, zaradi katere se posledično tudi ni obdržalo antično ime Ljubljane, Emona. Slovenci so dali kraju ali morebiti še prej reki novo ime Ljubljana. (internet 1)

Grad Ljubljana je nastal šele v fevdalnem družbenem sistemu. Ta se je na današnjem slovenskem ozemlju pričel uveljavljati v drugi polovici 10. stoletja in tako zametki gradu na griču datirajo v to obdobje.

Pred kratkim odkrit dokument v Kapiteljskem arhivu v Vidmu je prinesel zelo pomemben podatek, da se okrog leta 1120 že omenja Ljubljanski grad in sicer kot Castrum de Laybach. To je njegova prva omemba in tako izvemo, da je na tem mestu takrat že stal grad. (Oddaja Podoba podobe, RTV Slovenija)

Okoli leta 1000 je Ljubljansko ozemlje dobilo svojega prvega fevdalnega gospoda. O tem, kdo je ta gospod v resnici bil, obstajajo različna mnenja. Prvi znani gospodar pa je bila vsekakor koroška plemiška rodbina Spanheim, ki je podedovala posestvo Ljubljanskega gradu. V zvezi s to rodbino se v letu 1141 prvič omenja tudi ime mesta Ljubljana.

V 12. in večjem delu 13. stoletja je grad tako posedovala znamenita koroška vojvodska dinastija Spanheimov, ki je močno opredelila tudi zgodovino mesta pod gradom. (Reisp, 1998: 107)

V zgodnjem srednjem veku je na grajskem griču stala lesena utrdba, med najdenimi predmeti, sta predvsem svinčena novca iz leta 1164 in leta 1183, verjetno kovana prav na Ljubljanskem gradu. Skromni ostanki nam zaradi kasnejših predelav žal ne omogočajo natančnejšega vpogleda. Vendar pa nam rezultati izkopavanj zagotovo potrjujejo dejstvo, da je to najstarejša zidana trdnjava. (Reisp, 1985)

Primerneje je torej, če Ljubljanski grad označimo kot srednjeveško utrdbo, saj je imelo visoko plemstvo svoj stalni sedež v udobnejših mestih ali v njihovi bližini, na naravno zavarovanih, izpostavljenih lokacijah pa so postavili utrdbe in grajske postojanke, kjer so si ob preteči nevarnosti poiskali zatočišče. Dokazov, da so deželni knezi dejansko živeli na gradu in ne v mestu, torej ni. (Reisp, 1998)

V času Bernarda Spanheimskega (od leta 1215 do konca njegove vlade 1256) je bila na gradu kovnica denarja. Kovali so skledaste srebrne pfenige po vzoru breških in oglejskih denarjev, tako za lokalne potrebe kot tudi za trgovanje z vzhodnimi sosednjimi deželami, zlasti z Ogrsko in Slavonijo.

V obdobju vladanja Bernardovega sina Ulrika je spanheimska oblast na Kranjskem začela počasi slabeti. Po smrti Ulrika Spanheimskega (1269) se je končalo tudi približno 150 letno obdobje vladavine te rodbine v Ljubljani. Leto kasneje sta bila grad in mesto na prvi znani vojaški preizkušnji. Češki kralj Otokar II. Premysl ju je oblegal in tudi zavzel hkrati z drugo dediščino rodbine Spannheimov. (Reisp, 1985: 7)

Grad je nato v slabih stotih letih menjaval lastnike, dokler ni leta 1335 dežela prešla v dedno posest Habsburžanov. V tem času je močno narasel tudi pomen Ljubljane. Mestni gospod je bil hkrati tudi deželni knez, zato je bila Ljubljana takrat deželnoknežje mesto. Kasneje se je razvila tudi v glavno mesto dežele. Grad Ljubljana je bil v tem času tudi dejanska rezidenca vladarja, ko se je ta mudil v deželi. Tudi kasneje je grad služil kot formalni sedež deželnega vladarja. Drugače pa je na gradu ali v mestu prebival deželni glavar, ki je bil vladarjev namestnik. (Reisp, 1985: 8)

S prehodom Ljubljane pod oblast Habsburžanov je nastopila doba sorazmernega zatišja. Vendar le do prihoda Turkov. Ti so v 15. stoletju posegli v mesto in zaradi njihovih vpadov se je prvotna podoba gradu takrat močno spremenila. Zaradi potreb protiturške obrambe so se na gradu zgodile velike prezidave. (Reisp, 1985: 8)

Trdnjavo Spannheimov so podrli skoraj do temeljev in grad zgradili na novo kot grajsko utrdbo in kot deželnoknežji grad cesarja Friderika III. Habsburškega (1415-1493). Oblikovana je bila stavbna masa, kakršno poznamo še danes. Na obzidni plašč z obrambnimi in vhodnimi stolpi so nato postopoma na notranji strani dozidavali stanovanjske in druge objekte, med njimi tudi Kapelo in Palacij, kot najkvalitetnejši sestavini. (Oddaja Podoba podobe, RTV Slovenija)

Grad je tipična srednjeveška utrdba, z nepravilnim tlorisom, velikim notranjim dvoriščem in z obliko vhodnih in bočnih stolpov. Utrdba je bila prilagojena novemu orožju, razširili so celoten grajski kompleks ter zgradili Peterokotni stolp, ki je povezoval zunanost z dvižnim mostom nad obrambnim jarkom. V tem času in še dalje v 16. stoletju je grad s fortifikacijskimi deli tako pridobil podobo, kakršno je ohranil še do danes. (Reisp, 1985)

Leta 1511 je katastrofalen potres prizadel vso deželo, novi grajski kompleks pa ni bil prizadet. Uničeno je bilo le tisto, kar je bilo staro in v slabem stanju, drugače pa je bila stavba vsaj v obzidnem pasu kvalitetno grajena.

Janez Vajkard Valvasor v svojem znamenitem delu Slava vojvodine kranjske opisuje, da so istega leta deželni knežni grad oblegali puntarski kmetje, vendar jih je gospoda pregnala. (Reisp, 1998)

Leta 1974 je bil ob proslavi 500 letnice kmečkih uporov na Slovenskem postavljen spomenik kmečkim upornikom, delo Stojana Batiča.

V letih po potresu in velikem kmečkem uporu so na gradu večkrat zborovali deželni stanovi. Ti so cesarja Maksimiljana I. opozarjali, da dežela nima orožarne. Predlagali so mu, da jo da postaviti in opremiti na Ljubljanskem gradu, kar se je leta 1524 tudi uresničilo. (Reisp, 1985: 12)

Razen obodnih zidov, grajske kapele, vogalnih stolpov so ostale grajske stavbe nastale v 16. in 17. stoletju.

Sredi 17. stoletja je grad počasi začel izgubljati vlogo rezidence in trdnjave. Vzdolž obzidja so pričeli z gradnjo stanovanjskih in gospodarskih poslopij, ki so ponekod segala tudi preko obzidja. Osrednje dvorišče je služilo kot zbirališče deželne plemiške vojske.

Vojaško skladišče, ki je bilo v tem času na gradu, je bolj ogrožalo kakor ščitilo njegove prebivalce in mesto pod njim. Ob vsaki nevihti je namreč pretela nevarnost, da bo strela udarila v enega od stolpov za smodnik in zanela požar, kar se je dvakrat tudi zares dogodilo. (internet 1)

Konec 18.stoletja je grad zaradi nevezdrževanja skorajda popolnoma propadel in dunajska administracija je menila, da bi ga bilo najbolje porušiti, gradbeni material pa prodati, saj bi bili stroški popravil previsoki. Temu so se uprli kranjski stanovi in deželni odbor in se zavzeli za ohranitev gradu. Končno je prevladalo prepričanje, da je grad potrebno ohraniti. (Reisp, 1985)

V času Ilirskih provinc (1809-1813) je bila na gradu vojašnica in vojna bolnišnica, po vrnitvi Avstrijcev (od leta 1815 do 1895) pa s presledki državna kaznilnica. V tem obdobju je bil grad deležen številnih predelav in adaptacij. (Jakič, 2001)

V ječah grajske stavbe so se znašli tako kmečki puntarji in ujeti Turki kot protestanti. Tu je bil zaprt Erazem Predjamski, jeseni leta 1914 pa tudi Ivan Cankar, ki so ga tedanje oblasti označile kot nevarnega nasprotnika avstro-ogrske monarhije. Sled o njegovem zaprtju najdemo v njegovih Podobah iz sanj v črtici Sence.

Ležal je na Gradu, na tleh, na nizki slamnici; v tilniku ga je bolelo, ker ni bilo vzglavja. Po sobi se je gnetlo in prerivalo mnogo ljudi; brez opravila so bili, ali vsem se je nekam mudilo, vsi so bili nagli in hlastni v svojih kretnjah, razdraženi v besedah, prisiljeni v smehu. Nekateri so ležali in spali, glavo skrito v komolce. Nikoli poprej ni videl teh ljudi in tudi ga niso zanimali. Bilo mu je, kakor da je na plesišču in da se mu je brigati za soplesalce le toliko, kolikor ga motijo.

Od prve ure, ko je živel med njimi, se mu je zdelo, da so vsi v nekakšni megli, v gostem, z rumenim prahom napolnjenem, komaj prozornem vzduhu-in prav tako se mu je zdelo, kadar je bil na plesišču.

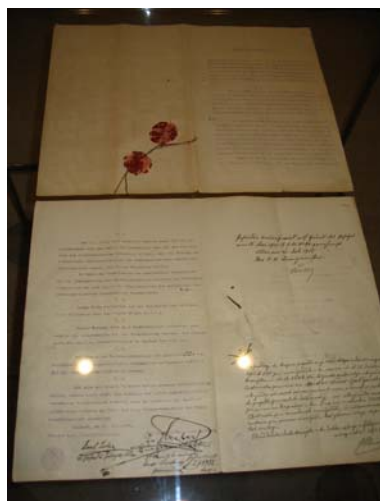
Stopil je kdo časih nenadoma tako blizu predenj, naravnost iz megle, da je bil ves kakor od rezke luči obžarjen in da bi mu lahko pogledal v duše dno; in se je takoj v meglo povrnil. Prerekal se je z nekaterimi, smejal se je z mnogimi, razgovarjal se veselo in na glas; ali »na drugem kraju«, v srca drugem kotu je občutil, da je tako ravnal v sanjah, da je bil senca med sencami.

(Ivan Cankar, Podobe iz sanj: 51)

Kot kaznilniški kurat pa je devet let na gradu služboval Janez Cigler, avtor prve slovenske povesti Sreča v nesreči. Zaporji so bili med drugo svetovno vojno najprej italijanski, po kapitulaciji Italije pa nemški. (Reisp, 1985)

Ti podatki vsekakor kažejo na povezanost grajske stavbe z našo kulturno zgodovino.

V obdobju županovanja župana Ivana Hribarja je leta 1905 mestna občina odkupila grad. Podpisana je bila pogodba, ki je oznanjala, da je Ljubljanski grad postal mestna lastnina. Nekateri so takrat negodovali nad nakupom starega zidovja, za katerega je mesto odštelo 60.000 kron, a so sčasoma uvideli in priznali, da je mestna občina kljub vsemu naredila dobro kupčijo. Največ zaslug za to je imel Ivan Hribar, ki je že takrat razmišljal, kaj bi se dalo v gradu urediti in je to svojo vizijo tudi oznanil. V enem od traktov je napovedoval lepe gostilniške prostore z velikimi dvoranami za shode in plese. Ob tem si je zamislil tudi gostilniški vrt in dejal, da ni dvoma, da gostilnica na gradu, če bi se napravilo na grad tudi dvigalo, ne bi bila dobro obiskana, še zlasti v poletnih večerih. (Kladnik, 2005)



Listina pogodbe ob prevzemu gradu;
(podpisana 16.5.1905) VIR: lastne fotografije

Grad je bil zatem namenjen kulturnim ustanovam, zaradi stanovanjske stiske pa so ga delno preuredili v stanovanja. Stanovanjska stiska po vojni je tako zopet preprečila racionalno izrabo te spomeniško in lokacijsko izjemno pomembne stavbe. Ob začetku slovenske univerze je na gradu zasilno bivalo tudi okrog osemdeset študentov. Leta 1964 so se z gradu izselili še zadnji stanovalci in grad je od takrat ostal prazen.

4. ARHITEKTURNA OBNOVA IN PRENOVA GRADU

Ljubljanski grad je skozi stoletja spreminjal svojo podobo in namembnost, zagotovo pa je in bo ostal simbol slovenske prestolnice. V zadnjih letih je v ospredju še posebno kot turistična atrakcija tako za domače kot tuje turiste ter popularna sprehajalna točka Ljubljančanov. Arheološka izkopavanja so pokazala kontinuiteto poselitve grajskega griča in so nekako na eni strani dopolnjevala projekt prenove na drugi strani pa tudi vplivala na sprejemanje določenih odločitev pri prezentaciji dotične dediščine.

V tridesetih letih 20.stoletja so nastali prvi načrti celostne prenove grajskega kompleksa. Arhitekt Jože Plečnik je leta 1932 ob podpori takratnega odgovornega konservatorja Franceta Steleta predstavil načrte za prenovo in preoblikovanje gradu v slovensko akropolo. Znamenit načrt o obnovi Ljubljanskega gradu po zasnovi Plečnika je ostal na papirju in ni bil nikoli izveden. Plečnik je grad, ki naj bi ga dvignili za eno nadstropje in mu dodali nov stolp, ker se mu le-ta ni zdel dovolj monumentalen, namenil slovenskim muzejskim in drugim kulturnim institucijam, ki so Ljubljani potrebne. Med vsemi njegovimi načrti so med leti 1939-40 realizirali le Pergolo ob gradu in preureditev utrdb na Šancah v sprehajališče. (Oddaja Podoba podobe, RTV Slovenija)

Po končani drugi svetovni vojni se je zopet lotil vprašanja preureditve gradu. Načrtoval je postavitev novega parlamenta na mestu gradu. Tudi tega načrta niso uresničili, saj je bil nerealen in je daleč presegal zmožnosti mesta. Drugi Plečnikov načrt je večkrat narobe razumljen v smislu, da je Plečnik nekdo, ki grad uničuje. Gre pa v tem primeru za eno od nalog, ki so bile zelo popularne tudi v Wagnerjevi šoli, to so naloge, kjer je umetnik dal prosto pot svoji fantaziji. (Oddaja Podoba podobe, RTV Slovenija)

Leta 1940 se je v prenovo vključil arhitekt Boris Kobe, ki je s prekinitvami sodeloval do leta 1963. V začetku štiridesetih let je obokal prehod na vzhodnem delu stavbe, ki predstavlja današnji vhod v grad.

Po končani drugi svetovni vojni se je Kobe znova vključil v obnovo. S problematiko celostne prenove gradu se je ukvarjal leta 1948 in v petdesetih letih nadaljeval s konkretnimi akcijami. Leta 1962 je službo glavne konservatorke na Zavodu za ureditev Ljubljane, ki je bil med drugim odgovoren tudi za vzdrževanje poti na grad in njegovo prenovo, prevzela Majda Frelih-Ribič. Glavna naloga pa je bila izselitev stanovalcev z gradu, kjer je zasilno bivalo več kot dvesto ljudi.

V tem času je potekal tudi natečaj za pridobitev ustreznega programa za preureditev Ljubljanskega gradu. Zmagala je programska študija zgodovinarjev Sergeja Vilfana in Boža Otopreca, ki je izpostavila predvsem nujnost raziskav. Nato je arhitekturni projekt predstavil Edo Mihevc. To so bila začetna razmišljanja o arhitekturni in simbolni vrednosti grajske stavbe in njene neposredne okolice. (Oddaja Podoba podobe, RTV Slovenija)

Po izselitvi stanovalcev z gradu so pričeli z očiščevalnimi in raziskovalnimi deli.

V vseh kasnejših letih obnove in prenove gradu se je pomembna prelomnica zgodila leta 1968, ko je na natečaju za projektanta za izdelavo načrtov prenove zmagal arhitekt Edo Ravnikar (ml.). Načrt prenove Ljubljanskega gradu so najprej realizirali v biroju za prenovo Ljubljanskega gradu. Ta je deloval v okviru ljubljanskega regionalnega zavoda za spomeniško varstvo do leta 1977, po tem letu pa kot projektivno podjetje Ambient. (Oddaja Podoba podobe, RTV Slovenija)

Leta 2000 je Mestna občina Ljubljana predala Ljubljanski grad v upravljanje Festivalu Ljubljana. Ta zdaj skozi celo leto skrbi za njegovo urejenost, vzdrževanje, nadaljno obnovo in za izvajanje različnih programov.

Prenovitvena dela se zdaj izvajajo po načrtih projektivnega biroja Ambient (Edo Ravnikar ml., Miha Kerin in Majda Kregar). Tej skupini arhitektov, ki vodijo prenovo Ljubljanskega gradu, je Društvo arhitektov Ljubljane v letu 2004 podelilo Plečnikovo medaljo za pomemben prispevek k razvoju slovenske arhitekture. Za gradove je kreativna prenova in vzpostavitev nove namembnosti še posebno zahtevna in kompleksna arhitekturna naloga. To velja tudi za Ljubljanski grad, ki je bil v svoji dolgoletni zgodovini velikokrat obnavljan in dogrejevan, kar posledično otežkoča definiranje njegove prvotne podobe.

Žirija, ki je podeljevala Plečnikova odličja je zapisala, da so posegi in prenova Ljubljanskega gradu v zadnjih letih zgleden primer tovrstne prenove. Žirija je menila, da si je avtorska skupina v začetku postavila jasna konceptualna izhodišča, ki jim zdaj dosledno sledi v procesu prenove, z željo, čimbolje izkoristiti stavbni volumen. Novo-urejeni prostori so postali programsko javni in večnamenski, opremljeni s spretno prikritimi sodobnimi instalacijskimi tehnologijami, kar maksimalno povečuje njihovo uporabnost.

Prenova v očiščenih prostorih grajske lupine lušči zgodovinske sledi in jih po tehtnem premisleku o njihovi relevantnosti poučno reprezentira. Arhitekti so se po mnenju žirije z novimi funkcionalno potrebnimi elementi približali izvornemu duhu arhitekture gradu, hkrati pa so v izvedbi in zasnovi inovativni in sodobni. Do potankosti izdelan sistem kodiranih zapisov v detajlih in uporabljenih materialih je sicer zadržan, a jasno berljiv.

Ravno detajli pa so tisti del prenove Ljubljanskega gradu, ki ustvarijo nesporno in brezčasno vrednost. V prenovi Ljubljanskega gradu je v največji meri moč zaznati kulturo avtorskih detajlov, ki je drugje že skorajda ni več mogoče zaslediti. Prostori na gradu so tako dobili velik poetičen naboj in moč. (internet 2)

Prenovitvena dela na Ljubljanskem gradu potekajo že vrsto let, čeprav arhitekta Majda Kregar in Miha Kerin menita, da bi dela z rednim zagotavljanjem denarja lahko dokončali v osmih letih. Tako pa je do sedaj po oceni projektanta obnovljenega približno 80 odstotkov gradu, vključno s statično sanacijo. Za javnost je tako odprt dovršen del grajske stavbe.

Narejena so sledeča obnovitvena dela:

- Konservatorsko je obdelan celotni kompleks gradu, v skladu s smernicami so bili porušeni nekateri prizidki iz kaznilniškega obdobja, odkopana so bila zasutja znotraj in zunaj obzidja.
- V veliki meri je uresničena statična sanacija vseh traktov in celovita prenova streh. Pod nivojem grajskega dvorišča je bil vzporedno s temi posegi zgrajen neopazen servisni blok, ki v celoti služi internim pomožnim programom, ki podpirajo in omogočajo vse sedanje in prihodnje dejavnosti na gradu.

- Zunaj gradu sta urejena vodohran in energetski objekt, ki omogočata oskrbo z vodo in energijo in sta nujna za delovanje gradu. Večina objektov na gradu je ogrevanih in klimatiziranih, razen manjšega dela zunanosti obzidja na Bastiji, kjer še potekajo arheološke raziskave. Od leta 2002 se grad v celoti prenavlja prek podzemnega servisnega bloka in je brez gradbenih ograj.

- Vhodni trakt z gostinskimi prostori ter modro in belo dvorano že dalj časa služijo poročnim obredom. Že dlje časa so v uporabi tudi razgledni stolpi, od koder se vidi panorama Ljubljane, Peterokotni stolp in galerija v kletni etaži, sta namenjena predvsem razstavam, grajska kapela iz 15. stoletja pa služi sakralni in drugi umetnosti. V letu 2001 je bila uresničena statična sanacija vstopnega mostu, obnovljena je bila terasa in nameščena so bila glavna grajska vrata.

- Trakt ob grajski kapeli in razglednem stolpu je v celoti dokončan in je namenjen povezovanju preostalih traktov, v zgornjem nivoju pa ima prostore Virtualni muzej.

- Grajsko dvorišče, ki postaja zanimiv prireditveni prostor in kraj za sprehajanje, je v celoti obnovljeno. Pomembna pridobitev v letu 2000 je dokončanje obnove na srednjem nivoju prireditvenega prostora.

- V letu 2003 so dokončali prenovo renesančne dvorane na Ljubljanskem gradu- Palacija, ki skupaj z novimi garderobnimi prostori in sanitarijami ter s posebnim dostopom za invalide v znatni meri omogoča boljšo ponudbo. (internet 3)

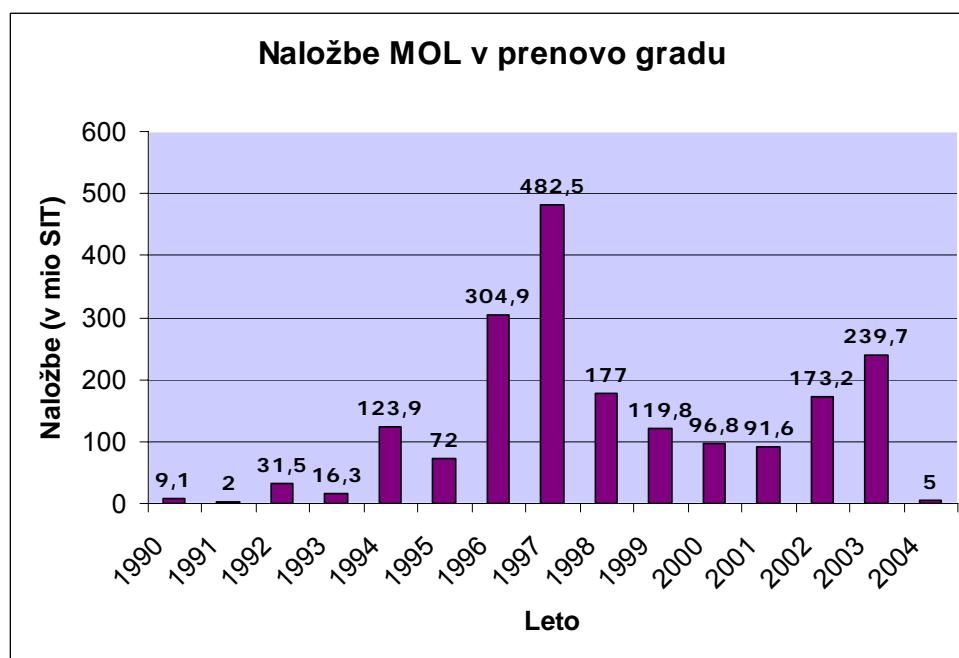
V letu 2003 se je nadaljevala obnova gradu v smislu uresničevanja programskih ciljev, saj je življenje Ljubljanskega gradu možno le z vlaganji v smiselno obnovo in funkcioniranje. (internet 3)

Projektanti so si prenovljeni grad zamislili kot večnamenski prostor, v katerem bi se vsebine spreminjale, in grad danes tako tudi zares funkcioniira. Nasprotovali so zamisli, da bi grad prenovili v muzej, niso želeli statike temveč jih je vodila želja po dinamiki. (Gruden, 2005)

Kako hitro in uspešno se prenavlja in obnavlja Ljubljanski grad, je v največji meri odvisno od finančnih injekcij, ki jih prejme. Po besedah direktorja Festivala Ljubljana Mestna občina pri prenovi ne bi smela zategovati pasu, saj po njegovem tu ne gre za primer stroškov, temveč dobre naložbe. Direktor Festivala Darko Brlek ocenjuje, da so med večjimi še neprenovljenimi deli na gradu prostori pod Stanovsko dvorano in Palacijem, stolp pri vhodu na grajsko dvorišče, ves trakt na južni strani gradu, kjer je Hribarjeva dvorana, stolp na koncu Stanovske dvorane in lapidarij, ki naj bi bil obnovljen v okviru gradnje zgornje postaje tirne vzpenjače. Festival Ljubljana je za preostale dele obnove pripravljen najeti ugodno posojilo, ki bi ga po njegovem mnenju v nekem doglednem času lahko povrnili s programi. A o tem se bodo morali kot javni zavod ustanoviteljice Mestne občine Ljubljane z njenimi predstavniki še dogovarjati. Brlek meni, da je ena od rešitev pri iskanju financ tudi sodelovanje javnega in zasebnega kapitala, ki naj bi bilo predvideno predvsem pri odpravljanju največje grajske pomanjkljivosti, gostinske ponudbe, za katero Brlek meni, da je zdaj docela neustrezna. (Gruden, 2005)

Kronično pomanjkanje financ za prenovo Ljubljanskega gradu predstavlja velik problem, saj se dela z nenehnim ustavljanjem in nato ponovnim vzpostavljanjem močno dražijo. Finančni prilivi Mestne občine Ljubljana so vidni na spodnjem grafikonu, poudariti velja, da v letu 2004 MOL za obnovo gradu ni namenila sredstev, 5 milijonov tolarjev je prenos iz prejšnjega proračuna. V osnutka proračuna za leto 2005 za prenovo gradu ni predvidenega denarja. (Gruden, 2005)

Graf 4.1: Naložbe MOL v prenovo gradu



VIR: (Gruden, 2005)

V intervjuju mi je na to, kako daleč je v resnici prenova gradu, g.Brlek dejal: "Ocene so različne. Od dveh pa do sedem milijard tolarjev. Jaz se bolj nagibam k številki sedem milijard, namreč grad je objekt, ko se prave težave in vrednost posega pokaže šele takrat, ko neko stvar začneš delat in ko jo odpreš. Druga stvar, na gradu ne moremo samo belit in če že obnavljamo te prostore, kot so še ne obnovljena Hribarjeva dvorana in Barjanska dvorana, to je trakt med Peterokotnim stolpom in Kapelo, potem je seveda not potrebno vgraditi sodobno tehnologijo in pa opremo za sodobno izvajanje kakršnihkoli prireditev. In to je najdražje, tu so najdražji stroški. Saj sama obnova zidov ni tako draga, ampak vsi tisti kilometri kablov za ozvočenje, za lučni park, mešalne mize, zvočniki in tko naprej. Tist je vse petdeset odstotkov zneska in seveda tu se dela napaka, tko kot se je nardila pri vzpenjači." (glej prilogo F)

Arhitekt Vladimir Braco Mušič, dolgoletni predsednik razpuščenega odbora za prenovu Ljubljanskega gradu, je s prenovno gradom zadovoljen in meni, da se to danes tudi vidi, tako s konservatorskega, kot tudi z vsebinskega vidika. Sicer pa zagovarja tezo, da bi morala vsaka mestna oblast svojo »eminentno lastnino«, kakor grad sam poimenuje, razvijati kot enega osrednjih mestnih projektov. Meni pa, da občina pri tako velikem projektu, kot je obnova Ljubljanskega gradu, ves čas izčrpava svoj proračun, namesto, da bi v takem primeru najela posojilo. (Gruden, 2005)

Modernistični način prenove Ljubljanskega gradu je razdelil domače obiskovalce gradu na dve nasprotujoči si strani. Na eni strani so zagovorniki takšne prenove, na drugi strani pa so tisti, ki jim takšna prenova pomeni uničenje avtentične podobe in srednjeveškosti gradu. Rezultati anket so pokazali, da je med domačimi obiskovalci vendarle več tistih, ki jim prenova Ljubljanskega gradu z železo betonom in jeklenimi žicami vzbuja negativne občutke. Od 40 anketiranih domačih obiskovalcev 28 nasprotuje modernističnemu načinu prenove gradu, 9 anketirancev takšen način podpira, 3 obiskovalci so neopredeljeni. Anketiranci so predvsem poudarjali pomembnost ohranitve prvotne podobe objekta, kakršen je grad. Bolj kot način prenove pa obiskovalce moti dolgotrajnost postopkov obnove.

Tematika prenove Ljubljanskega gradu je privedla do določenih odstopanj v mnenjih domačinov in turistov, glede modernističnega vstopanja v prenovno srednjeveškega gradu. Pri pridobivanju mnenj turistov sem se držala osnovnega namena, da anketiram turiste različnih narodnosti. Upoštevajoč ta namen so mi rezultati anket tujih turistov prinesli sledeče spoznanje. Všečnost podobe Ljubljanskega gradu med tujimi turisti je odvisna od njihove narodnosti. Večina turistov ob prihodu na grajski grič pričakuje nostalgichen grad. Ob vstopu skozi grajska vhodna vrata so ob pogledu na drugačno podobo gradu, kot so si jo predhodno zamislili v glavi, na nek način šokirani. To drugačnost turisti, ki prihajajo iz dežel, ki so bogate z grajsko dediščino in kjer so gradov vajeni, večinoma lepo sprejemajo.

Njihovo mnenje je, da je grad lepo prenovljen, četudi na modernističen način. Menijo, da so uporabili zanimiv kontrast med starim in novim in to se 25 tujim obiskovalcem gradu od 40 anketiranih, zdi zanimiva kombinacija. Nekateri od teh menijo, da takšen grad za turiste predstavlja nekaj novega, zanimivega in "osvežujočega", saj tega drugod po svetu niso vajeni. Medtem ko turisti, ki prihajajo iz dežel, kjer ne poznajo srednjeveških gradov, na

Ljubljanskem gradu ne uzejo tistega, kar bi radi videli. Iščejo predvsem srednjeveški grad, predstavljen na star način, ki bi jih očaral s svojo zgodovino. Takšnih mnenj je bilo 8 od 40 anketiranih, 7 tujih obiskovalcev se ne more odločiti ali se jim zdi modernističen način prenove srednjeveškega gradu ustrezen ali ne.

Nek Avstralec mi je dejal: *"People like old things. We are from Australia, people from Australia, New Zealand, Canada and North America have nothing like a castle, so those people would much more prefer to be built in the old style.*

But people from Europe and Great Britain have plenty of castles, so they probably don't mind to be built in a new style. I would prefer to be preserved in the old way, and that's what you can expect from Australian, you know. (transkript-tujci: 37)

Morda je bil grad v vseh letih prenove in obnove premalokrat ocenjen kot kompleksna kvaliteta. Po mojem mnenju je izgled današnjega gradu z vsemi svojimi pozitivnimi pridobitvami in napakami le odraz dolgotrajnih postopkov, zaradi česar so se pojavljali tudi različni pristopi k prenovi. Zdi se, da obnova gradu zato skriva v sebi neko dvojnost. Prvi prenovljeni deli so zagotovo tvegani, v zadnji fazi pa grad pridobiva na svoji spomeniški vrednosti in kvaliteti. Pridobiva na spoštovanju do avtentičnosti. Pred tem je morda moč zaznati nedoslednost v vračanju prvin, kar je zlasti vidno pri strehi gradu, ki so jo prekrili z jeklom jekor, kar je pri mnogih vzbudilo nezadovoljstvo. Pri obnovi kulturnih spomenikov nove strukture ne bi smele prevladati nad samim spomenikom. Zaradi nove strehe se je namreč spremenila zunanja podoba gradu, zaradi tega pa se je pojavila tudi potreba po povišanju Razglednega stolpa. Danes je to le njegov nadomestek, ki pa ga ne moremo imeti za njegovo repliko. Vsekakor pa menim, da je v obnovo zajetih veliko dobrih avtorskih rešitev, tako na simbolni kot tudi oblikovni ravni. Zavedati pa se je potrebno, da vsaka sprememba prinese tako pozitivne kot negativne posledice in da rešitev obstaja-posvetiti se moramo predvsem pozitivnim, ki jih na Ljubljanskem gradu vsekakor ni malo.

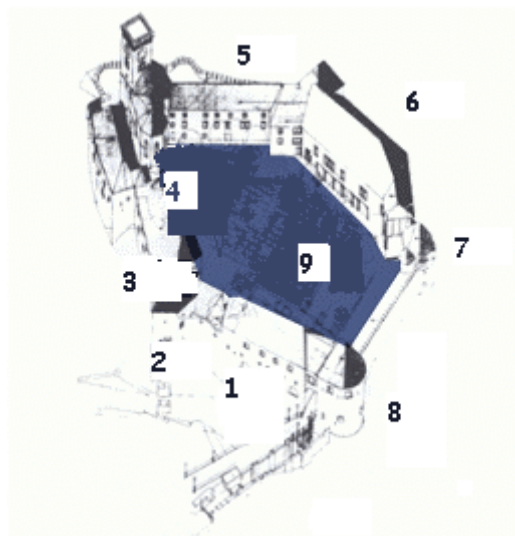
5. GRAJSKI PROSTORI

Današnja podoba gradu je nastala postopoma, z dozidavami in prezidavami in praktično nima nič skupnega z gradom, prvič omenjenim v 12. stoletju. Cesar Friderik III. je v 15. stoletju ukazal grad utrditi zaradi nevarnosti v turških časih in v tem času se je tudi izoblikovala sedanja tlorisna zasnova gradu. Najprej je bilo grajsko trdnjavsko obdobje, zatem pa obdobje razvoja grajskih traktov. Sprva so bili nekateri trakti še leseni, sčasoma pa so jih nadomestili zidani. Tako kot danes so objemali grajsko dvorišče, na zunanji strani jih je takrat še obdajalo in varovalo grajsko obzidje s stolpi. V kaznilniškem času so jim v notranjosti dodali še nekaj prizidkov, ki pa so jih pri nadaljnih prenovah odstranili. Ob sedanji prenovi je grad doživel kar nekaj sprememb, še zlasti pod dvoriščem, kjer je veliko novega prostora. Za zidovi ljubljanskega gradu se skriva močno prepletena stavbna zgodovina, ki so jo konservatorji (še zlasti Majda Frelj-Ribič) dodobra preučili in prišli do presenetljivih ugotovitev. Srednjeveško jedro gradu je zaradi izjemno kakovostne gradnje zidovja, kot gradbeni skelet, skorajda v celoti ohranjeno. To se kaže v neprekinjenem enovitem obzidnem plašču, v pripadajočih stolpih, v obrambnih nivojih, v odkritih primarnih dostopih, stolpastih jedrih, v sestavinah gotske kapele itd. (Kladnik, 2002: 29)

Za zdaj vsi prostori javnosti še niso odprti, ko bo prenova dokončana na mestih, kjer prenova še poteka, bodo v teh prostorih oživele številne nove dejavnosti. Grad dobiva novo podobo in novo pestro ter zanimivo namembnost, svojo nekdanjo namembnost pa je že izgubil.

Pri predstavitvi pomembnejših grajskih prostorov v ospredje postavljam predvsem njihovo sedanjo namembnost, kulturne, zgodovinske in arhitekturne zanimivosti, ki jih prostor vsebuje, pa tudi v kolikšni meri je prostor že izkoriščen in kaj v prihodnosti še načrtujejo v njem. Imena grajskih prostorov so se s pomočjo konservatorjev domislili v Festivalu Ljubljana, pri tem pa so upoštevali njihovo nekdanjo namenskost in tisto, kar se nanje veže. Predstavitev prostorov začnjam z vstopom v grad skozi grajska vrata s pogledom na levo in potem v smeri urinega kazalca.

Slika 5.1: Tloris Ljubljanskega gradu z označitvijo prostorov



VIR: Festival Ljubljana

5.1. POROČNI DVORANI

Med Stolpom strelcev in Peterokotnim stolpom so v 80-ih letih 20. stoletja prizidali objekt, v katerem so uredili prostore za restavracijo in poročne obrede, ki so jih do takrat opravljali v Mestni hiši.

Celotno drugo nadstropje objekta tako zdaj skupaj s predprostorom zavzemata bela in modra poročna dvorana. Dvorani sta enaki po velikosti in obliki in merita vsaka po 50m², sprejmeta pa 40 sedežev. V nadstropju višje je terasa, kjer se ob lepem vremenu lahko organizira sprejem za približno 200 oseb. (internet 4)

5.2. PETEROKOTNI STOLP

Ta izrazito gotski stolp je v 15. stoletju kot glavni vhod na grajsko dvorišče služil za obrambo gradu pred napadi z južne strani. Z eno stranjo se tišči trakta M in z drugo Orožarne. Janez Vajkard Valvasor omenja, da naj bi bila v tem stolpu nekdanja stražna ječa brez oken in vrat. Kasneje so bili v stolpu moški zapori, nekaj časa pa tudi pisarna grajskega upravitelja, stanoval pa je v mestu.

V Peterokotni stolp se danes vstopa z dvoriščne strani skozi gotski portal s široko posnetimi robovi kot tudi z obhodnega hodnika v nadstropju. Tlorisna oblika tega stolpa je izjemna, po gradbeni plati pa predstavlja tvorbo odlične kakovosti, ki je nastala vsaj v 15. stoletju. Notranjost stolpa je bila leta 1990 preurejena, tako da zdaj pogled seže tudi do lesene strešne konstrukcije. (Kladnik, 2002)

V današnjem prenovljenem stolpu, ki je brez nadstropja in ima odprto ostrešje, se odvijajo manjši koncerti in razstave.



Peterokotni stolp, VIR: Festival Ljubljana

5.3. HRIBARJEVA DVORANA

Hribarjeva dvorana je bila nekoč grajska konjušnica. Zdaj je največja grajska dvorana, saj meri kar več kot 200m², ime pa je dobila po ljubljanskem županu Ivanu Hribarju, ki so ga meščani izvolili po katastrofalnem potresu leta 1896, funkcijo župana pa je opravljal kar 14 let. Hribarjeva dvorana bo po prenoviti večnamenska. (internet 4)

5.4. GOTSKA KAPELA SV. JURIJA

Kapela sv. Jurija je ena izmed najstarejših ohranjenih delov gradu iz 15. stoletja. S svojim grbovnim okrasjem velja za edinstven tovrsten spomenik na slovenskem etničnem ozemlju, poleg velike in male dvorane deželnega dvorca v Celovcu, ki spominja na stanovsko oblast.

Sprva gotško kapelo so kasneje barokizirali, v 16. stoletju pa so jo nadzidali, jo na novo obokali in utrdili. Cesar Friderik III. Habsburški je ob posvetitvi kapele poklonil veliki zvon, ki nas še danes spominja nanj.

Deželni glavar je dal kapelo okrasiti s šestdesetimi grbi deželnih glavarjev, ki so "službovali" v Ljubljani od leta 1221 do 1742. Strop kapele pa krasijo še grbi dežele Kranjske, Istre in gospostva Slovenske marke. Kapela je v vsej svoji lepoti zasijala leta 1992, saj so pri restavriranju obnovili tudi freske iz 15. stoletja. V poletnem času v njej potekajo nedeljske maše.

Vhod v kapelo vodi tudi v Virtualni muzej, ki se nahaja v podstrešju Kapele, in v Razgledni stolp. Kapela še danes služi svojemu prvotnemu namenu za cerkvene obrede, poroke in občasne prireditve. V sklopu prireditev Prazničnega decembra v njej postavijo tudi jaslice. (Kladnik, 2002)



Grbi v Grajski kapeli, VIR: Festival Ljubljana

5.5. PALACIJ

Palacij velja za najodličnejše grajsko poslopje, ki je locirano na zahodni strani proti Stari Ljubljani. Grajski "Palatium" je bil omenjen že leta 1220, vendar pa se le-ta ni ohranil. Zdajšnji palacij je postal večnamenski prostor, namenjen prireditvenim dogodkom in občasnim razstavam, v njegovi kleti pa so na ogled prostori nekdanjih samic. (internet 4)



Palacij, VIR: Festival Ljubljana

5.6. STANOVSKA DVORANA

Stanovska dvorana je tako kot palacij služila slavnostnim namenom grajskega gospoda, podatkov ali arheoloških najdb pa ni. Dvorana je bila prva prenovljena, ima vgrajeno klimo in prostor za dvigalo. Prostor je primeren predvsem za slavnostne sprejeme ali koncerte, saj dva ločena prostora omogočata ločenost dogajanja in pogostitve. Oba prostora merita približno 400 m². Pogled se na eno stran ustavi na mestu, na drugi pa na grajskem dvorišču. (internet 4)

5.7. ERAZMOV STOLP

Tudi Erazmov stolp datira približno v čas 15. stoletja. Tu je bila srednjeveška plemiška ječa, ime pa je stolp dobil po Erazmu Predjamskem, ki je bil na gradu nekaj časa zaprt. Še danes je na stenah ječe vidnih okoli deset grbov, od katerih je eden najverjetneje pripadal Erazmu Predjamskemu. Na nekaterih grbih se da razbrati napise in celo letnice, stolp in grbi pa segajo v 15. stoletje. Grbi do danes še niso bili podrobneje analizirani, zagotovo pa bi bile ugotovitve za javnost zelo zanimive. Tako do sedaj še ni znano, katera plemiška gospoda je v poznem srednjem veku in pozneje prisilno bivala na Ljubljanskem gradu.

Erazem v tej ječi ni umrl, smrt ga je dočakala doma, v gradu Predjama pri Postojni. Predvidevajo, da je po vsej verjetnosti podkupil grajskega ječarja.

Grad je pred približno šestdesetimi leti pridobil razgledno teraso, zgrajeno po načrtih arhitekta Borisa Kobeta, s katere se nam ponuja neverjeten razgled na severovzhodni del mesta. Ko je bila restavracija še v Stolpu strelcev, je služila kot poletni vrt. V prihodnosti naj bi na njej razstavili obrambne naprave in namestili nekaj daljnogledov. (Kladnik, 2002)

5.8. STOLP STRELCEV

Ohranil se je tudi stolp strelcev iz začetka 16. stoletja, ki se je z obzidjem povezoval z utrdbo na današnjih Šancah. Je na severovzhodni strani gradu tik ob glavni vhodni veži, s katero se navezuje v nadstropju. Zgradili so ga v začetku 16. stoletja, kasneje so ga še dozidali in povišali. To je bil smodnišnični stolp, v pritličju so konservatorji odkrili tudi topovske strelnice. V Stolpu strelcev so se nekdanje odvijale različne dejavnosti. V pritličju naj bi bilo nekoč skladišče za slamo, v prvem nadstropju pa knjigoveznica. Zadnjič je bil prenovljen v petdesetih letih po načrtih arhitekta Borisa Kobeta. Prostor so takrat preuredili v grajsko restavracijo, kasneje je bila v njem tudi diskoteka in vinarna. Poslikan je s Preglovimi freskami, polovico pa jih je Kobe poslikal sam. (Stopar, 1999)

5.9. GRAJSKO DVORIŠČE

Grajski prostori obdajajo grajsko dvorišče ovalne oblike, bolj ali manj tlakovano in zasejano s kostanji. Dvorišče je prizorišče, namenjeno različnim prireditvam na prostem, ki jih lahko obiše tudi večje število obiskovalcev. Na dvorišču je vse do leta 1965 stal top, ki ga nameravajo po končani prenovi zopet postaviti nazaj. Z dvorišča so nekdam vodili vhodi v kleti in pritličja traktov, pozneje pa so nastale še medsebojne povezave med trakti. Zdaj do traktov vodijo mnoga stopnišča. Na dvorišču stojita tudi dva grajska vodnjaka. (Kladnik, 2002: 31)



Grajsko dvorišče v času prireditve, VIR:Festival Ljubljana

6. UPRAVITELJ LJUBLJANSKEGA GRADU- FESTIVAL LJUBLJANA

Začetki Ljubljanskega poletnega festivala datirajo v leto 1952, ko je Turistično društvo Ljubljana priredilo prvi Turistični teden, v letu 1953 pa je bil organiziran prvi Ljubljanski festival. Na njem se je zvrstila vrsta kulturnih, gospodarskih, folklornih, turističnih in športnih prireditev.

Z leti se je Festival razvijal, spreminjal in rasel ter pomembno vplival na kulturno življenje v Sloveniji. Še posebno v zadnjih letih je festival zelo uspešen, na kar kaže število obiskovalcev, saj si do 70 dogodkov različnih zvrsti ogleda približno 50.000 domačih in tujih obiskovalcev. (internet 5)

Osrednji dogodek predstavlja Ljubljanski poletni festival, ki je najstarejši slovenski festival in zagotovo osrednja kulturna prireditev v poletnem času v prestolnici. Na njem se zvrstijo operne in baletne predstave, različni koncerti, razstave, likovne kolonije in vrsta drugih prireditev, ki jih predstavijo vrhunski tuji in domači umetniki. Nastopajo na različnih prizoriščih, osrednji pa sta poletno gledališče Plečnikovih Križank in Ljubljanski grad.

Ustanoviteljica javnega zavoda Festival Ljubljana je Mestna občina Ljubljana.

Festival Ljubljana je član ugledne mednarodne organizacije Evropskega združenja festivalov s sedežem v Gentu v Belgiji, ki združuje preko 90 festivalov in 11 nacionalnih festivalskih združenj. Že osemindvajset let je Festival Ljubljana član te organizacije, direktor Festivala, Darko Brlek, pa zaseda funkcijo podpredsednika Združenja. Festival Ljubljana je tudi član Mednarodnega združenja za upodabljaljočo umetnost ISPA. (internet 5)

Januarja 2000 je Festival Ljubljana prevzel v upravljanje Ljubljanski grad, na katerem skozi vse leto prirejajo najrazličnejše kulturne prireditve, družabna in protokolarna srečanja, hkrati pa predstavlja tudi novo prizorišče kulturnega dogajanja.

Festival Ljubljana poleg Ljubljanskega poletnega festivala pripravlja ali sodeluje pri pripravi številnih drugih prireditev, s katerimi se veča kulturna podoba prestolnice.

Spomladi priredijo Slovenske glasbene dneve, ki se delijo na dva dela: v koncertnem delu se izvajajo dela slovenskih skladateljev, na simpozijemskem delu pa se vsako leto zberejo priznani muzikologi iz cele Evrope. Ob Slovenskih glasbenih dnevih se zvrstijo še spremljevalne prireditve, kot naprimer okrogle mize, predstavitve knjig, različne razstave itd. (internet 5)

Že dvanajsto leto zapored na Festivalu Ljubljana pripravljajo glasbeni cikel Mladi virtuoz. Z njim želijo širši javnosti približati in predstaviti največje slovenske glasbene talente. To so večinoma zmagovalci Državnega tekmovanja mladih glasbenikov. Za njihovo uveljavitev je pomembno tudi sodelovanje RTV Slovenija, ki posname vse njihove koncerte na tem glasbenem ciklu.

V božično-novoletnem času dogajanje v prestolnici popestrijo s prireditvijo Praznični december. Na Ljubljanskem gradu in v Križevniški cerkvi se ob jaslicah vrstijo koncerti mladih učencev glasbenih šol ter druge prireditve. Na Ljubljanskem gradu so jaslice na ogled v Kapeli sv. Jurija, v Peterokotnem stolpu pa razstava z božično-novoletnim pridihom. (internet 5)

7. OBISKOVALCI NA GRADU

Spoznanje, kdo so obiskovalci Ljubljanskega gradu ter njihova mnenja o gradu, so mi prinesli rezultati 80 anket, od tega 40 anket opravljenih med domačimi obiskovalci in 40 med tujimi obiskovalci gradu. Vzorec anketiranih je naključen, tako da vsebuje mnenja obiskovalcev ženskega in moškega spola, različne starostne strukture in med tujimi obiskovalci tudi različne narodnosti. Naključen izbor anketirancev se mi zdi pomemben, saj sem na ta način pridobila širši spekter mnenj. Vprašanja o določenih tematikah, še zlasti o potrebnosti vzpenjače, o ustreznosti gostinske ponudbe in o modernističnem izgledu gradu, so privedla do večinskih mnenj. Vprašalnik za domače obiskovalce gradu sestoji iz 11 vprašanj, vprašalnik za turiste pa iz 8 vprašanj. (glej prilogi A in B). V prilogi je moč videti primere transkriptov domačih in tujih obiskovalcev gradu. V vpogled je transkript domačega obiskovalca, ki redno obiskuje prireditve na gradu (glej prilogo C) in transkript domačega obiskovalca, ki prireditve na gradu obiskuje večinoma v poletnem času (glej prilogo Č). Za primer transkriptov tujih obiskovalcev gradu, je v vpogled transkript dveh Angležev (glej prilogo D) in transkript dveh Avstralcev (glej prilogo E).

Grad obiskujejo ljudje, ki bi jih na nek način lahko razvrstila v tri skupine. Prva je skupina ljudi, ki jih sama označujem kot rekreativce in sprehajalce. To so večinoma ljudje, ki stanujejo v bližini gradu ali v samem mestu Ljubljana. Tej skupini Ljubljanski grad pomeni točko za vsakdanji sprehod ali krajši izlet, kjer si pridobijo novih moči.

Druga skupina so ljudje, ki grad obiščejo zato, da bi si ogledali različne prireditve, razstave in druge dogodke, ki potekajo na gradu. To so ljudje, ki so željni kulturnih vsebin in še posebej spodbujajo tovrstno namembnost gradu. Njih označujem kot ljubitelje kulture in kulturnih vsebin.

Tretja skupina pa so tuji turisti, ki si grad ogledajo v okviru svojega obiska v Sloveniji. Njim predstavlja grad znano slovensko turistično znamenitost, od koder se jim pred očmi z Razglednega stolpa razprostira prekrasen razgled nad mestom.

Obiskovalci se torej med seboj razlikujejo po namenu obiska gradu. Odgovor o namenu obiska gradu je bil med obiskovalci odvisen od časa anketiranja. Ko sem ankete opravljala tekom dneva, je bil njihov namen obiska gradu večinoma rekreacija in sprehod.

Nek gospod mi je odgovoril, da je na grad prišel z namenom, da parkira svoj avtomobil, češ da v samem mestu ni dovolj parkirnih mest. Kar je pravzaprav paradoksalno, glede na to, da parkiranje avtomobilov na grajskem pobočju predstavlja izhodiščen problem upraviteljev Ljubljanskega gradu.

V večernem času pa je bil namen obiskovalcev večinoma ogled kulturnih prireditev ali drugih dogodkov.

Turisti grad v večini obišejo zato, ker predstavlja glavno znamenitost Ljubljane (27 od 40 vprašanih), veliko jih o njem prebere v vodičih (26 od 40 anketiranih), nekaj jih zanj sliši od drugih ljudi (6 od 40 anketiranih), nekateri ga opazijo sami (5 od 40 vprašanih) in si ga želijo videti od blizu.

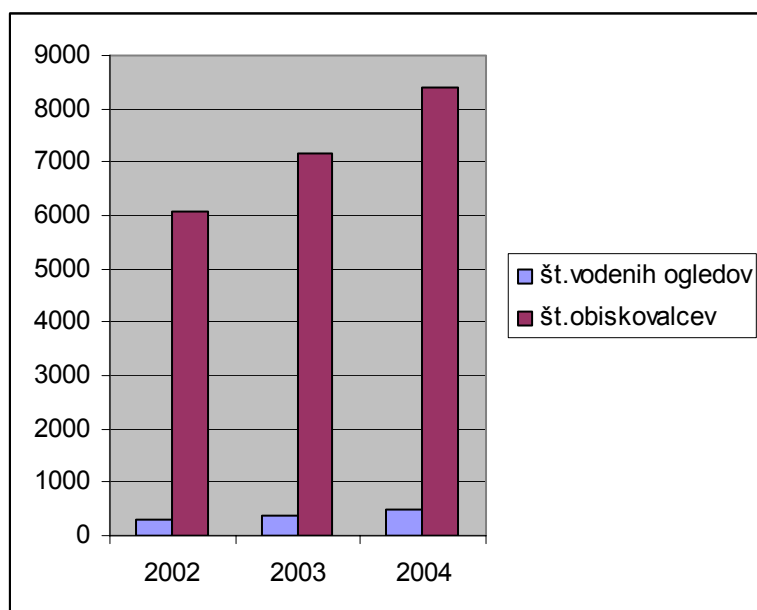
Nekateri tujci obišejo grad, ker je obisk le-tega v sklopu njihovih izletniških točk v Sloveniji (10 od 40 anketiranih). Navadno prvo obišejo Blejski grad, zato Ljubljanski grad primerjajo z njim. Tisti, ki so predhodno videli Blejski grad, imajo o Ljubljanskem gradu slabše mnenje. Pogrešajo srednjeveškost gradu.

Kar veliko (17 od 40 anketiranih) jih grad obiše zato, da bi videli razgled na mesto Ljubljana, saj jim veliko vodičev in turističnih brošur obljublja spektakularen razgled na Ljubljano.

Zanimalo me je, kje tuji obiskovalci gradu dobijo informacije o gradu. Ugotovila sem, da se turisti pri dobivanju informacij o določenem mestu in njegovih kulturnih in turističnih znamenitostih najraje poslužujejo raznoraznih vodičev, bodisi takšnih, ki jih kupijo doma ali v deželi, ki jo obišejo. Najbolj pogosto uporabljajo vodič Lonely planet, veliko jih je informacijo o Ljubljanskem gradu dobilo tudi iz turističnega vodiča o Ljubljani.

V primerjavi s številnimi tujci, ki informacije o Ljubljanskem gradu izvejo s pomočjo turističnih vodičev je precej malo takih, ki si stvari ogledajo tudi na internetu (le 4 od 40 vprašanih) ali denimo povprašajo lastnike njihovih prenočiš, na recepcijah v hotelih, mladi upravitelje v hostlih ali ljudi na ulici (6 od 40 anketiranih).

Grafikon 7.1: Število vodenih ogledov in število obiskovalcev vodenih ogledov v letih od 2002-2004



Vir: (Gruden, 2005)

Iz grafikona 7.1. lahko odčitamo, da se v zadnjih treh letih vse več ljudi odloči za voden ogled gradu. Skupaj s številom vodenih ogledov narašča tudi število obiskovalcev vodenih ogledov. V letu 2004 so opravili že 473 ogledov, ki se jih je udeležilo 8407 ljudi, dve leti pred tem pa so bili 304 ogledi, ki se jih je udeležilo 6083 obiskovalcev. Morda bi porast zanimanja za voden ogled gradu lahko povezali s tem, da si obiskovalci želijo izvedeti čimveč informacij o tej srednjeveški utrdbi. Na Ljubljanskem gradu trenutno ni neke stalne muzejske zbirke, ki bi obiskovalce seznanila z zgodovino gradu in jim nudila več informacij o življenju na grajskem griču v preteklosti. Želja po postavitvi takšne stalne zbirke se je pojavila pri večini obiskovalcev, tako pri domačih kot tujih. Neki gospod mi je dejal: *"Povsod so po gradovih vglavnem muzeji, tu pa ga ni, vsaj takega kot bi mogu bit, tko kot je na gradu Snežnik, Ptujskem gradu. Imajo zgodovino mesta, ne, zdej moraš v mesto noter, tu bi lažje najdu, kot da moraš v mesto, potem pa preden da parkiraš. Vse kar paše, da bi blo v zvezi z zgodovino, vse kar te zanima, da bi blo pač tuki."* (transkript: 21)

Zanimiv je bil tudi predlog drugega anketiranca glede muzejske zbirke, katero ljudje iščejo na gradu. Pravi takole: *"Jst mislim, da prostora je dost, če ne tista tam, ki ji pravijo Hribarjeva galerija, tm mislim, da se lohk komot neka stalna zbirka postavi, je pa res, da na en sodoben način mogoče, tak da je prijazen, ne da tm neke kamne gor postavjo, pa da se prah pol gor nabera. Mogoče se to da na en prijazen način narest, pa z nekim vodenjem, ne vem z neko smerjo ogleda, neki tazga napisat, da se znajdeš ne, če že ni nekoga, ki ti neki o tem pove, a ne."* (glej Prilogo Č)

Glede postavitve stalne muzejske zbirke na Ljubljanskem gradu pa mi je direktor Festivala Ljubljana v pogovoru dejal takole: *"No, zdaj je zbirka, in sicer v Galeriji S o obnovi gradu in pa o njegovih začetkih, ki jo je pripravil ravno ob tem mestnem prazniku in pa ob sto letnici gradu v mestni lasti biro Ambient, ki tudi vodi strokovno obnovo gradu. Drugače pa razmišljamo o postavitvi stalne, še ko bo končano tisti del med Hribarjevo dvorano in Kapelo, o postavitvi stalne zbirke slovenskih impresionistov na gradu. Ja poglejte, mi ko smo šli z obnovo gradu smo morali najprej obnoviti dvorane, da se sploh lahko kje kaj dogaja, namreč morate vedeti, da je bil leta 2000 obnovljen samo trakt M, to je tam, kjer so poročne dvorane in tist bar in pa skalna dvorana. Vse ostalo se je prenovilo po letu 2000, ko smo mi prevzeli grad v upravljanje. Tako da zdaj je tisti del krasno obnovljen, seveda pa je z obnovo potrebno nadaljevati in tam, kjer so te vsebine tudi, torej, kjer so predvidene lokacije za te vsebine, do tja pa še nismo prišli."* (glej prilogo F)

8. KULTURNA PONUDBA NA GRADU

Na gradu se preko celega leta odvijajo različne kulturne prireditve od likovnih, kiparskih in drugih razstav, lutkovnih in gledaliških predstav, različnih koncertov, Srednjeveškega dneva in drugo. Svoj prostor ima na Ljubljanskem gradu tudi gledališče Mini teater. Število kulturnih prireditev narašča iz leta v leto in ljudje menijo, da je to dobro za mesto Ljubljana in njene prebivalce.

Kdo so obiskovalci prireditev na Ljubljanskem gradu? Pri tem vprašanju se je ponovno izkazala odvisnost od časa anketiranja. Tisti obiskovalci, ki jim grad pomeni neko sprehajalno in izletniško točko, načeloma ne obiskujejo tudi prireditev oziroma jih obiščejo zelo poredko. Tisti, ki pa spremljajo dogodke, se udeležujejo raznoraznih razstav, glasbenih in ostalih dogodkov. Družine z majhnimi otroci pohvalijo lutkovne predstave Mini teatra.

Željo po večji pestrosti oziroma raznolikosti kulturne ponudbe je izrazilo 14 domačih obiskovalcev od 40 vprašanih. Kot primer navajam mnenje obiskovalca: *"Jst sem tako relativno dovolj ozko specializiran pravzaprav na glasbo in te je k sreči tudi največ. Morda ostalih umetnostnih zvrsti pa res ni, ne. Nekej mejčkenga so poskusl letos prvič z enim poletnim filmom, kinom, ker Ljubljana kot mesto nima enega primernege, zunanjega letnega filmskega gledališča, hm, ostalega je pa morda res premalo. Zanimarjiva je tudi likovna ponudba tukej gor. Oni razen tistega, kar so predstavli s svojo likovno kolonijo, mislim da, skoz celo poletje, nič kej bistveno drugačnega ni. Nekaj tko podobno odmevnega, kot so recimo te, glasbene prireditve Ljubljanskega Festivala in pa drugih ne, recimo. Tega zagotovo ni, tko da bi recimo s tem ponujali Ljubljano, da bi s tem drle množice, recimo zarad tega in tega imena, tko kot se to dogodi na Dunaju, v Milanu in tko naprej. Da bi to adekvatno bilo še z drugimi umetnostmi ne, film, gledališče, karkol od tega."* (Transkript: 11)

Zanimivo je, da so obiskovalci ob vprašanju o zadovoljivosti kulturne ponudbe že izpostavljali tudi problem parkiranja v času prireditev.

8.1. GLEDALIŠČE MINITEATER

Mini teater je kot majhno gledališče za najmlajše leta 1999 osnoval Robert Waltl- režiser, igralec in lutkar. Za svoje delo je prejel številne prestižne nagrade doma in v tujini. V mini teatru so s proučevanjem slovenskega kulturnega in gledališkega okolja sčasoma preoblikovali strukturno idejo in začeli razvijati miselne in praktične linije gledališkega delovanja. Osnovna dejavnost Mini teatra je produkcija kvalitetnih lutkovnih in gledaliških predstav v sodelovanju z umetniki iz različnih umetniških sredin. Najbolj so se posvetili lutkam in predstavam za otroke, ustvarjajo pa tudi dramske predstave.

Med pomembno produkcijo Mini teatra spadajo nedeljski grajski popoldnevi, ki se vse od leta 1999 vsako leto, v vseh mesecih odvijajo med stoletnimi zidovi Ljubljanskega gradu.

Pri oblikovanju programa so posebno dovzetni za prisotnost slovenskih besedil, še zlasti iz zakladnice slovenskega ljudskega izročila, velik poudarek pa dajejo tudi promociji svetovne dramatike (Bernard Marie Koltes, Robert Walser, Marguerite Duras, Heiner Mueller..), in uveljavljanju najnovejših režijskih pristopov (Ivica Buljan, Ivan Taljančič, Aleksander Anurov, Robert Waltl..). Mini teater navezuje stike s pomembnimi kulturnimi centri doma in po svetu ter izvaja vsakoletno sodelovanje s številnimi mednarodnimi gledališkimi in lutkovnimi festivali. Gostovali so že v Venezueli, Veliki Britaniji, Srbiji in Črni gori, BiH, V Rusiji, Belorusiji, Egiptu, Belgiji, Španiji, Iranu, na Poljskem, Češkem in Slovaškem, v Italiji in Avstriji, na Hrvaškem in Madžarskem. Na uglednih mednarodnih gledaliških in lutkovnih festivalih v Sloveniji in v tujini so prejeli številne nagrade. S predstavami se dotaknejo najmlajšega občinstva, mu razvijajo čut za lepoto in umetnost ter krepijo zavest o slovenstvu in pripomorejo k uveljavljanju slovenske kulture v svetu. V predstavah Miniteatra sodelujejo pomembni ustvarjalci z najrazličnejših koncev sveta.

Mini teater vsako leto od leta 1999 pripravlja tudi mednarodni lutkovni festival Mini poletje za otroke, ki najmlajše otroke v poletnih mesecih razveseljuje z najboljšimi predstavami za otroke iz domače in tuje produkcije. Zasnovali so tudi gledališki abonma, v katerega so vključili predstave za otroke in tudi za odrasle. (internet 7)

8.2.VIRTUALNI MUZEJ

Virtualni muzej na Ljubljanskem gradu predstavlja edini muzej te vrste v Sloveniji med več kot sto petdesetimi različnimi muzeji. Prebivalcem Ljubljane in njenim obiskovalcem ga je ob svoji 130. letnici podarila Tobačna Ljubljana. Prostor virtualnega muzeja so na podstrehi grajske kapele, vanj obiskovalci vstopijo z grajskega dvorišča po stopnicah, ki vodijo proti vrhu razglednega stolpa. Ob vstopu v muzej dobi obiskovalec stereoskopska očala, ki v kombinaciji s posebno projekcijsko tehniko ustvarjajo občutek navidezne resničnosti, saj omogočajo videnje globine prostora. Na sodoben način je obiskovalcem tako predstavljena zgodovina mesta, njegovih ulic in trgov. (Kladnik, 2002)

Na podlagi vseh dostopnih virov so ustvarjalci navidezne resničnosti rekonstruirali zgodovino ljubljanskih trgov in tako s pomočjo najsodobnejše tehnologije ustvarili sprehod skozi čas.

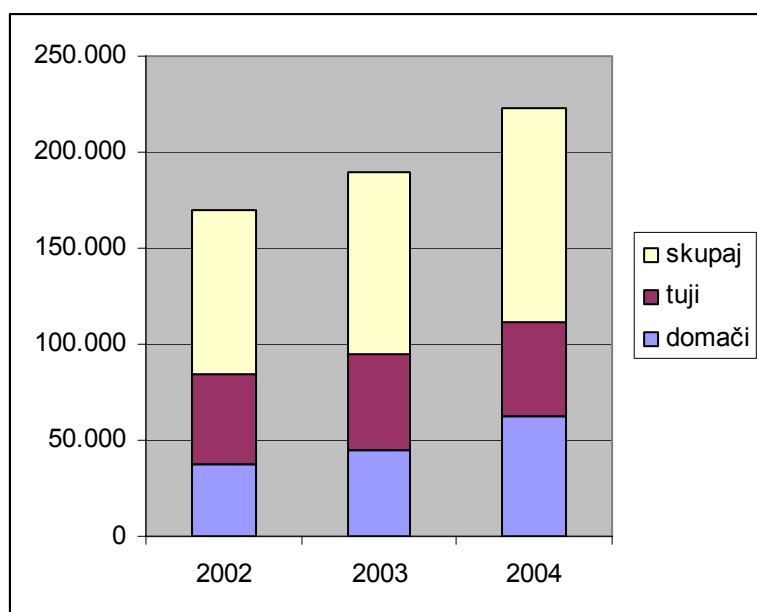
Obiskovalci si med 20 minutno predstavitevijo lahko ustvarijo občutek, da sami potujejo skozi prostor in čas. Pred očmi se odvija urbani in arhitekturni razvoj Ljubljane, vse od rimske Emone iz leta 388. Med virtualnim potepom obiskovalec izve, kakšen je bil Ljubljanski grad in mesto pod njim konec 16. stoletja in kako so se skozi stoletja razvijali Mestni, Kongresni in Marijin (današnji Prešernov) trg. Sprehod se nadaljuje po Vegovi ulici, Napoleonovem trgu (današnjem Trgu republike) z nastankom samostojne Slovenije. Poleg arhitekturnega razvoja dobimo tudi predstavo o kulturnem in gospodarskem razvoju mesta ter o življenju njegovih prebivalcev v preteklosti.

Obiskovalci lahko tudi aktivno sodelujejo s pomočjo navigacijskega vmesnika, ki omogoča prosto gibanje po virtualnem prostoru ljubljanskih trgov. (Kladnik, 2002)

Tudi sama sem se udeležila predstavitve v virtualnem muzeju. Priznati moram, da sem pogrešala večji poudarek na grajski zgodovini in življenju na gradu, glede na to, da virtualni muzej zdaj služi namenu zgodovinskega vpogleda v preteklost gradu. V primerjavi s klasičnimi muzeji je virtualni muzej vsekakor siromašen, kar se tiče neposrednega ogleda muzejskih eksponatov. Zagotovo pa tematika zgodovine ljubljanskih trgov in ulic zahteva nek drugačen način predstavitve in v tem smislu, predstavitev ni slaba. Morda ta virtualna predstavitev marsikaterega tujca privabi na kasnejši sprehod tudi po ulicah Ljubljane in njenih trgih.

Se pa strinjam z mnogimi obiskovalci gradu, da virtualni vpogled v grajsko zgodovino za Ljubljanski grad vendarle ni dovolj in da bi moral v zvezi s to tematiko ponuditi svojim obiskovalcem več.

Grafikon 8.1:Število obiskovalcev Virtualnega muzeja in Razglednega stolpa



Vir: Slovenska turistična organizacija

Z grafikona 8.1. lahko razberemo, da se letno število obiskovalcev, ki obišejo Virtualni muzej in Razgledni stolp, povečuje iz leta v leto. Porast števila tujih turistov lahko povežemo tudi s splošnim porastom števila tujcev, ki so v zadnjih letih obiskali Slovenijo. Obisk Virtualnega muzeja in Razglednega stolpa je tretji na lestvici »Prvih petnajst najbolj obiskanih turističnih znamenitosti v letu 2004«, sodeč po raziskavah Slovenske turistične organizacije.

(Slovenski turizem v številkah, 2004)

8.3. GALERIJA DOMAČE IN UMETNOSTNE OBRTI

Janko in Zdena Mlakar, lastnika zavoda Rustika, sta leta 1998 v času 12. razstave domačih in umetnostnih obrti na Ljubljanskem gradu odprla trgovino, imenovano Galerija domače in umetnostne obrti.

Domačim in tujim kupcem in obiskovalcem gradu nudita svoje izdelke in izdelke vseh tistih vrhunskih slovenskih rokodelcev, ki so zanje prejeli pozitivno mnenje Komisije za presojo izdelkov domače in umetnostne obrti pri Obrtni zbornici Slovenije. Ti izdelki so enotno označeni z nalepnicami ali obeškami in predstavljajo izbrano kakovost rokodelske ustvarjalnosti na Slovenskem.

Velja za prvo in še danes edino trgovino oziroma galerijo, kjer najdemo le izbrane izdelke z razpoznavnim znakom slovenske rokodelske kakovosti. To dejstvo je vredno pohvale, saj je znano, da v Sloveniji prevladujejo rokodelski izdelki, darila in spominki, kjer so kakovostni izdelki pomešani med estetsko in vsebinsko zelo povprečne. Prodajno galerijo Rustika Janka in Zdena Mlakar označujejo kot tip prodajne razstave, kjer si človek rad vzame čas in občuduje te neverjetne stvaritve slovenskih rokodelcev. (Bogataj, 2004)



Galerija domače in umetnostne obrti, VIR: lastne fotografije

V pogovoru z ga.Zdeno Mlakar sem izvedela, da turisti v Galeriji domače in umetnostne obrti najraje segajo po čipkah, pisanicah, ljubljanskih butaricah in majolkicah.

Vendar pa ga.Mlakar pravi, da je težko označiti, kateri slovenski izdelek je med turisti najbolj priljubljen, saj se turisti med seboj zelo razlikujejo po starosti in narodnosti. Lansko leto so v Galerijo domače in umetnostne obrti med ponudbo uvrstili tudi majice s sliko Ljubljanskega gradu in pa majice z napisom Ljubljana. Ga.Mlakar pravi, da imajo pri njih prednost izdelki, ki imajo razpoznavni znak slovenske rokodelske kakovosti, zato v ponudbo ne uvrščajo tudi drugih podobnih spominkov Ljubljane ali gradu. Turisti se v Galeriji največkrat pritožujejo nad cenami izdelkov, češ da so predragi. Ga.Mlakar mi je omenila, da so turisti večinoma srednjega razreda, so pa dnevi, ko na grad pripelje avtobus poln turistov, denimo iz Sicilije, kateri so dejansko šokirani nad cenami v prodajni galeriji. Premalo poznajo kakovost izdelka in ročnega dela. Izdelki iz te galerije postajajo čedalje bolj priljubljeni tudi kot darila Slovencev tujcem, ki jih obiščejo izven meja naše dežele. (Pogovor z ga.Zdeno Mlakar, 2005)

8.4. SREDNJEVEŠKI DAN NA LJUBLJANSKEM GRADU

Srednjeveški dnevi postajajo popularna prireditve v številnih slovenskih mestih in krajih, ki iz leta v leto pridobiva na pomenu. Organizatorji skušajo ljudem pričarati vzdušje srednjeveškega časa, gledalci pa z navdušenjem doživljajo utrip in način življenja v takratnem času.

Tudi na Ljubljanskem gradu se v jesenskem času odvija zdaj že tradicionalni Festival srednjeveške in renesančne glasbe in srednjeveški dan. Organizira ga gledališče Mini teater v sodelovanju s Festivalom Ljubljana s finančno pomočjo Mestne občine Ljubljana-oddelka za turizem in Kabineta županje, Zavoda za turizem Ljubljana in drugih. Srednjeveški dan na Ljubljanskem gradu vsebuje program, v katerem sodelujejo glasbeniki, plesalci, mečevalci, igralci in drugi ustvarjalci iz Slovenije in tujine. Posebna atrakcija je tudi srednjeveška tržnica, kjer pred svoje stojnice obiskovalce privabljajo: starinar, lutkarica, zeliščar, stari obrtniki in drugi.

Največjo pozornost s svojo potujočo grajsko tiskarno pri obiskovalcih vzbuja grajski tiskar Mojster Janez. S svojo potujočo tiskarno demonstrira tisk in na željo obiskovalcev stiska tudi njihova imena ali drugo besedilo.

Nekaterim sodelujočim na Srednjeveškem dnevu, ki poteka na Ljubljanskem gradu, sem poslala pisma s priloženim vprašalnikom. Zanimalo me je predvsem, kakšno organizacijo Srednjeveškega dneva nudi Ljubljanski grad v primerjavi z ostalimi kraji, kjer tudi potekajo srednjeveški dnevi, kaj bi bilo po njihovem mnenju v času srednjeveškega dogodka še potrebno izboljšati in kaj menijo o sami uspešnosti Srednjeveškega dne na Ljubljanskem gradu. Odziv sodelujočih je bil sicer slab, vendar sem kljub temu dobila vsaj majhen vpogled v trenutno stanje.

Sodelujoči, ki drugače gostujejo na tovrstni prireditvi tudi v drugih mestih menijo, da Ljubljanski grad s srednjeveškim dnevom še ne ponuja tistega, kar si obiskovalci lahko ogledajo in doživijo drugje.

Zanimivo je mnenje ga. Mire Omejc, ki v času srednjeveške prireditve predstavlja branjevko na srednjeveški tržnici. Sodeluje tudi na drugih srednjeveških prireditvah, v Predjami, Škofji Loki, Radovljici, Bogenšpergu, Žužemberku in drugje. Meni, da Ljubljanski grad v primerjavi z ostali mesti, kjer še gostuje, nudi slabo organizacijo, saj ni povezovalnih dogodkov preko celega tržnega dneva. Pravi takole: *"Pogrešam berače, menihe, tatove, biriče, otroke z otroškimi igrami, scenarij za »gospodo«, ki se ne vključi v dogajanje na prireditvi drugače, kot, da le razkaže svoje toalete v mimohodu."* (glej Prilogo G)

Omenja tudi slučajno slišano pripombo mimoidočih: *"Saj ni nič novega, saj se nič ne dogaja."* (glej Prilogo G). Odgovor je torej na dlani-srednjeveški dnevi morajo vnesti več življenja in pestrosti na grajski grič.

Splošna izvedba srednjeveškega dne na Ljubljanskem gradu je po mnenju vprašanih srednje zadovoljiva. Starinar, g. Metod Starman, ki s svojimi starinami razveseljuje obiskovalce srednjeveškega dne na Ljubljanskem gradu in drugje, predlaga: *"Najbrž je vse povezano z denarjem. Povabiti bi bilo dobro še kakšno nemško skupino, so špica, sem jih videl na Ptujskem gradu. Se pa situacija izboljšuje iz leta v leto. Nove ideje. Roberta Waltla poslat kam po svetu na takšne dogodke."* (Pismo M.S. november, 2005)

Luciano Perger iz podjetja Perger pa meni, da bi morali srednjeveško tržnico v celoti prepustiti strokovnjakom, ki se s tem profesionalno ukvarjajo. (Pismo L.P. november, 2005)

Podjetje Perger je zdaj edino, ki se s tem profesionalno ukvarja pri nas v Sloveniji.

Drugače pa so sodelujoči glede uspešnosti enotnega stališča in menijo, da je srednjeveški dan na Ljubljanskem gradu, kljub nekaterim pomanjkljivostim, uspešen.

8.5. RAZSTAVA SLOVENSКИH DOMAČIH IN UMETNOSTNIH OBRTI

Rokodelstvo kot zlitje preteklosti in sodobnosti. Rokodelski izdelki ponujajo na nek način novo zavedanje o možnostih oblikovanja življenja v zlitju preteklosti in sedanosti. Kažejo na sodobno družbo, ki zaradi zgodovinskih razlogov uvaja potrebno kontinuiteto preoblikovanja in prilagajanja izdelkov. Dediščina, ki jo prenašajo rokodelske spretnosti, je vir kulturne istovetnosti in ustvarjanja sodobnih teženj. Z vpetostjo v vsakdanjik pa postajajo rokodelstvo in rokodelski izdelki načini širjenja zavesti in znanj o kulturi. Uporabnikom omogočajo spoznavanje zgodovine in sodobnega življenja krajev in njihovih skupnosti. V tem smislu ni pomemben zgolj izdelek, ampak tudi ideje, ki so vzpodbudile njegovo oblikovanje. (Lesničar Pučko in drugi, 2002)

Bienalna razstava domačih in umetnostnih obrti ima zdaj že tradicionalno prizorišče tudi na Ljubljanskem gradu. Mestna občina Ljubljana in Festival Ljubljana od leta 1996 gmotno in organizacijsko pomagata obrtni zbornici pri postavitvi razstave na Ljubljanskem gradu. Ljubljanski grad je ena izmed množično najbolj obiskanih turističnih točk v Sloveniji, takšna razstava pa si nedvomno zasluži pozornost širše javnosti in tudi turistov. V letu 2003 si je razstavo ogledalo kar 12.000 obiskovalcev, kar kaže tako na pestrost in zanimivost razstave kot tudi spremljevalnih dogodkov. (internet 6)

Zaradi razstave domačih in umetnostnih obrti se je v prestolnici vzporedno začel odvijati še en množičen dogodek in sicer tradicija namakanja pekov v Ljublanico. Kot zanimivost velja omeniti, da je turistični vlakec, ki vozi na Ljubljanski grad, po Ljubljani prvič popeljal prav obiskovalce razstave domače in umetnostne obrti. Obrtna zbornica je namreč vlakec takrat v Ljubljano pripeljala na lastno pobudo in lastne stroške.

V času razstave so tudi na Prešernovem trgu in pred Slovenskim turističnim informacijskim centrom na Krekovem trgu, na posebnem odru mimoidočim s predstavitvami približali slovensko domačo in umetnostno obrt. Tako so si vsak dan lahko ogledali katerega od prikazov (kleklanje oziroma izdelavo čipk, izdelavo izdelkov iz lecta, steklopihaštvo, poslikavo na steklo in svilo, kovaštvo, izdelavo »suhe robe«, izdelavo škofjeloških kruhkov, pletarstvo). Izdelke, ki so jih izdelali na teh delavnicah, so obiskovalci lahko tudi kupili. (internet 6)

Osrednje prizorišče razstave pa je seveda na Ljubljanskem gradu, kjer so izdelki razstavljeni v galeriji S in v veliki dvorani, imenovani Kazemate. Razstava je prava paša za oči, o čemer pričajo številni izdelki skorajda dvestotih oblikovalcev. Med njimi so lončeni izdelki, bižuterija, kvačkani izdelki, ročno izrezljane posode, vezeni prti, unikatni keramični izdelki, unikatni nakit, unikatne sveče, pleteni izdelki iz vrbovega šibovja, okrašeni velikonočni pirhi, klekljane čipke, pletarstvo, herbariji in venčki iz suhega cvetja, suhorobarska galanterija, replike iz lesa, replike ljudskih glasbil, kovinski svečniki in mnogi drugi.

9. TURISTIČNO-GOSTINSKA PONUDBA NA GRADU

9.1. RAZGLEDNI STOLP

Razgledni stolp je rasel skupaj z gradom in postajal vse višji. S svojimi enaintridesetimi metri brez strelovoda in štirimi nadstropji predstavlja najvišjo stavbo gradu. Opazovalcu se z vrhnje ploščadi razgrinja prelesten razgled na mesto Ljubljana in vrhove, ki se zgrinjajo v njegovem ozadju. Teh vrhov ni malo in presenetljivo vse lahko ob lepem vremenu naše oko zaobjame s pogledom z gradu.

Vse, ki se še niso povzpeli na vrh Razglednega stolpa, je Rudolf Badjura v enem od svojih turističnih vodnikov povabil takole: "Ljubljanski grad je le majhna višava, toda glede na lepoto in obsežnost razgleda tako poučno in zanimivo razgledišče, da v vsej naši domovini nima para! Sleherni Slovenec, posebno pa ljubljanski turist, ki bi rad sčasoma dodobra spoznal vso prelepo bližnjo in daljno okolico Ljubljane, naj se predvsem potruzi nanj z namenom, da se bo z njega na vse strani razgledal." (Badjura v Kladnik, 2002: 71)

Prvotna namembnost Razglednega stolpa je bila vloga obrambnega stolpa, na kar kažejo strelne line, ki so jih odkrili pri raziskovanju stavbne zgodovine gradu. Sčasoma je stolp doživel več nadgradenj, zadnjo pred nekaj leti. (Kladnik, 2002)



Razgledni stolp, VIR: Festival Ljubljana

9.2. GOSTINSKA PONUDBA

Trenutno edino gostinsko ponudbo na Ljubljanskem gradu predstavlja gostinski lokal, s katerim pa večina obiskovalcev gradu ni zadovoljna. Kar 24 domačim obiskovalcem od 40 anketiranih se zdi gostinska ponudba na gradu neustrezna, 8 se zdi primerna. Preseneča dejstvo, da 8 obiskovalcev od 40 vprašanih še ni nikoli poizkusilo grajske gostinske ponudbe, kljub temu, da gradu niso obiskali prvič. Sklepam, da ponudba ni dovolj zanimiva, da bi jih sploh pritegnila. V kolikor bi grad nudil pestro in kvalitetno gostinsko ponudbo, bi zanj gotovo izvedeli in jo ob prvi priložnosti najverjetneje tudi poizkusili. Kot primer nezadovoljstva z gostinstvom na gradu, navajam mnenje neke obiskovalke. *"Revna gostinska ponudba. Nima te kulture, kot bi jo lahko imela. Še manj pa ne gledano prostorsko. Potem pa tisti majhni detajli, kot so menu, ne vem, ne morem izpustiti mnenja kot neke »fast food« restavracije. Ne vem, mora imeti neko podobo."* (transkript: 25)

V preteklosti je bila na gradu gostilnica, ki se je malo starejši obiskovalci še posebno radi spominjajo. O domačnosti in prijetnih občutkih, ki jih je pri obiskovalcih vzbujala takratna gostilna priča tudi članek, v katerem njegov avtor navaja: *"Kot študent sem rad zahajal na Grad. Tam, v stolpu, je bila preprosta gostilna, čista, domača, z oljno pečjo, pa dobro kuhano vino so postregli ob hudem mrazu. Bilo je lepo! Tako, po študentsko! In nikoli mi ni padlo v glavo, da male gostilne ne bo več, da bodo prišli strokovnjaki vseh vrst in da bo naš stari grad postal desetletja dolgo gradbišče."* (Brate, 1992)

Nekdanje gostilne na gradu se je z veseljem spominjal tudi starejši gospod, ki sem ga anketirala. Pravi takole: *"O, a veste kaj, gostinsko ponudbo sem jest tle sprobu pred 30. leti, ko je bla tle gor restavracija. Ja, super je blo, ja. In mi smo velik večerov tle gor preživel. No, tko, da takrat smo res več gor hodil, zdej je pa drago. Se mi zdi, da imajo za nas upokojence kar malo predrago."* (transkript: 23)

Gostinska ponudba se domačim obiskovalcem glede na rezultate anket zdi torej srednje zadovoljiva, najbolj izstopa kritika na račun cen, za katere menijo, da so absolutno previsoke. Kot drugo obiskovalci izpostavijo izgled lokala, ki je po njihovem mnenju v celoti neprimeren in kot tak izstopa iz arhitekturnega konteksta celotnega grajskega kompleksa. Obiskovalci si v grajskem lokalu večinoma privoščijo kavo in sladoled, zato pogrešajo tudi boljši izbor slaščic. Zanimiva je bila tudi ideja neke domačinke, ki meni, da bi morali na gradu tudi z gostinsko ponudbo na nek način tujim gostom približati našo deželo. Predlagala je, da bi v gostinsko ponudbo na gradu uvrstili slaščice, ki so tipične za Slovenijo, kot je naprimer potica, gibanica in podobno. Domači obiskovalci gostinsko ponudbo na Ljubljanskem gradu v večini označujejo kot klasično, ki je na voljo tudi v vseh drugih lokalih v mestu.

Z dosedanjo gostinsko ponudbo niso zadovoljni niti upravitelji Ljubljanskega gradu. Darko Brlek je v intervjuju glede ustreznosti sedanjega gostinstva na gradu dejal: *"No, če ste kaj prebirali medije ste lahko opazili, da nismo zadovoljni, da se trudimo in da že dve leti čakamo na soglasje mestne občine, ki zdaj je, za ta razpis. Približno 2000m² bo zajetih v tem razpisu za gostinsko ponudbo.*

Mi smo že izvedli razpis pred štirimi leti, vendar je bil neuspešen, kajti nanj se nihče ni prijavil, tako da smo, oziroma nekdo se je, pa ni izpolnjeval pogojev. Tako da smo potem se dogovorili z gostinskim podjetjem Ljubljana za začasen najem in z njim podaljšujemo pogodbo vsakih pol leta, dokler pač ne izvedemo tega razpisa, ki je zdaj pred vrati." (glej Prilogo F)

V prihodnosti je na gradu predvidena sledeča gostinska ponudba: klasična restavracija, aperitiv bar, taverna, kava bar, slaščičarna, vinoteka in kavarna.

10. DOSTOP NA GRAD

10.1. POTI NA GRAD

Na Ljubljanski grad vodi kar nekaj poti, od katerih so nekatere starodavne druge novejšega datuma, nekatere bolj, druge manj zanimive.

V srednjem veku je grajsko pobočje iz obrambnih razlogov prekrivalo nizko in neprehodno grmičevje. Kje so ljudje prvotno prihajali na grajski grič danes še ni povsem znano. Predvidevajo, da se je na grad dalo priti z golovške strani, pot z Mestnega in Starega trga je bila zagotovo prestrma za kočije in topove. Z njimi po speljanih "bližnjicah", ki so bile najverjetneje kje v bližini mestnega obzidja, zagotovo niso mogli.

Že ljubljanski župan Ivan Hribar je predlagal, da se poti na grajski hrib poimenujejo z imeni, že zaradi orientacijskih in policijskih razlogov. Danes je temu res tako, vsaka pot na grad ima svoje ime. Med njimi so: Ulica na grad, Študentovska ulica, Cesta slovenskih kmečkih uporov, Sodarska steza, Osojna pot, Za ograjami, Servisna pot in druge. (Kladnik, 2002: 21)

V nadaljevanju podrobneje opisujem le Študentovsko ulico, po kateri sem v anketah spraševala tudi domače obiskovalce gradu. To vprašanje je dalo spoznanje, da je domačim obiskovalcem zgodovina Ljubljanskega gradu in njegove okolice bolj malo poznana. Anketirance sem spraševala, ali vedo katera od peš poti na grad je Študentovska ulica in čemu je dobila takšno ime. Več kot 90 odstotkov vprašanih ni znalo odgovoriti na zastavljeno vprašanje, so pa zato s toliko večjim zanimanjem prisluhnili odgovoru.

10.1.1. Študentovska ulica

Predstavlja eno od treh glavnih dostopov na Ljubljanski grad. Povprečni čas pešačenja je 8 minut. Pot se prične na robu Vodnikovega trga nasproti Vodnikovega spomenika in sprva nekaj časa teče mimo hiš. Frančiškanske ulice so nekdaj zajemale tudi hiše sedanje Študentovske ulice, Vodnikovega trga, Dolničarjeve ulice, Pogačarjevega trga in Ciril Metodovega trga. Sčasoma so del te ulice pričeli imenovati Študentska gassa, ker je v njeni okolici stanovalo veliko študentov, ki so obiskovali licej.

Licej je bil takrat na mestu današnjega Vodnikovega trga. V začetku 19.stoletja se je pojavil predlog, da bi Študentovsko ulico preimenovali v Grajsko ulico, a predlog ni bil uresničen. Leta 1848 so zapisali slovensko in nemško ime: Učencovska ulica in Študenten gasse. Slovensko oznako so nato hitro spremenili v Učiliško ulico, a se ta med Ljubljančani ni prijela. Tako so ostale Študentovske ulice, kasneje le Študentovska ulica. Ulica se nato vije v tesni med zidom, ki zastira korarske vrtove, in strmino grajskega pobočja. Pri prvem ovinku se cepi od glavne poti steza Za ograjami. Glavna pot s petimi ovinki se nato složno vzpenja navkreber, pri tretjem ovinku pa se že odpre pogled na mesto. (Kladnik, 2002: 25)

10.2. TURISTIČNI VLAKEC

Na turističnem vlakcu, ki pelje na grad, je prostora za avtobus potnikov, vozi pa na ekološko prečiščeno diesel gorivo. Voznik vlakca g.Anton Verderber z vožnjo na grajski grič prične vsak dan ob deveti uri zjutraj, nato vozi vsako polno uro, vse do zadnje vožnje, ki je ob deveti uri zvečer. Vlakec deluje v okviru podjetja Čarman d.o.o., ki ima poleg ljubljanskega vlakca v lasti tudi turistični vlakec na Bledu in v Izoli. Med sobotnimi potniki z vlakcem je veliko babic in dedkov, ki si nakupe na tržnici popestrijo z vožnjo na grad. Med potniki v poletnih mesecih pa prevladujejo turisti, katere vozniku sredi sezone komajda uspe vse vožnje željne turiste prepeljati na grajski grič. (Ule, 2005)

10.3. TIRNA VZPENJAČA NA GRAD

Pri obnovi Ljubljanskega gradu je pomemben mejnik predstavljal začetek reševanja logističnih problemov dostopa in transporta na grad. Tirna vzpenjača predstavlja neko optimalno rešitev. Z njo naj bi odpravili prometne zamaške, ki so pogost pojav zlasti ob porokah in prireditvah. V primeru, da se reševanja prevelike prometne gneče na gradu ne bi lotili, bi to ob povečanju dejavnosti na gradu pomenilo neobvladljivo situacijo.

Ideja o postavitvi vzpenjače ali panoramskega dvigala se je porodila že pred več kot petdesetimi leti, na papirju pa je že dobra tri desetletja oziroma vse odkar jo je projektantsko podjetje Ambient predvidelo v projektu prenove Gradu. V pretežno stekleni kabini bo prostora za 33 potnikov, po grajskem griču naj bi se tako v eni uri po tirnicah v eno smer zapeljalo predvidoma 500 ljudi. Vstopna postaja vzpenjače je načrtovana na Krekovem trgu, prva izstopna postaja ob sprehajalni poti in druga znotraj grajskega kompleksa. Trasa vzpenjače sledi nekdanji obzidni liniji s Krekovega trga do grajskega poslopja. Predvidena cena povratne vozovnice za vzpenjačo je en evro.

Okrog gradnje tirne vzpenjače na grad so se v zadnjem času odvijale številne polemike. Tudi v tem primeru so se negotovanja pojavila bolj ali manj zaradi prevelikega finančnega zalogaja, ki ga ta projekt predstavlja. Menila sem, da je vzrok temu tudi vpliv medijev, ki so javnost ves ta čas opozarjali na finančni strošek, premalo pa so omenjali pozitivne spremembe, ki bi jih vzpenjača prinesla mestu in gradu. Darko Brlek mi je v intervjuju dejal, da se je glede vzpenjače naredila napaka, saj naj bi bili tisti, ki so takrat operirali s podatki, precej neprevidni. Pravi, da so povedali samo, koliko bo vzpenjača stala, torej strošek izdelave kabine in tirnega mehanizma pri švicarskem podjetju Garaventa in so takrat govorili o 600 milijonih tolarjev. Brlek pravi, da niso pri tem povedali tudi tega, da so zraven še vsa ostala dela in izgradnje na trasi, odkup zemljišč, zgornja in spodnja postaja, kar pa znese nadaljnjih 600 milijonov. Meni, da če bi že na samem začetku povedali, da to stane toliko in da bi se to predvidoma povrnilo v dvajsetih ali tridesetih letih ter da mestna oblast za tem stoji, bi bilo to do sedaj že zdavnaj zgrajeno. Predvidena otvoritev je bila namreč že spomladi leta 2002.

(glej Prilogo F)

Povprašala sem ga, kakšno pridobitev za njih kot upravitelje Ljubljanskega gradu predstavlja vzpenjača in kaj bodo z njo rešili. Odgovoril je: *"Dostop na grad. Poglejte, vi zvečer na grad sploh ne morete in to je akuten problem, sploh zdaj se to kaže, ko imamo večje prireditve na gradu in publika enostavno nima, ne more gor, nima kje parkirat in še taksisti ne morejo obračat, ker je pač tisti hrib, kjer sploh parkirišče nikoli ni bilo predvideno, ampak je to začasna rešitev, enostavno premajhen. To. Drugo je ekologija. Mi se bomo s tem znebili hrupa in izpušnih plinov. Ko bo zgrajena vzpenjača, se bodo natančno vidle vse prednosti tega."*

(glej Prilogo F)

Ko sem anketirance povprašala, ali menijo, da Ljubljanski grad potrebuje vzpenjačo, sem dobila večinski odgovor, da je ne potrebuje. Kot argument nepotrebnosti vzpenjače v največji meri izpostavljajo prevelik finančni strošek, ki naj bi ga raje porabili za dokončanje obnove grajskega kompleksa. Drug argument je, da grajski hrib še zdaleč ni previsok in da se ljudje nanj lahko odpravijo peš. Vendar pa sem s tem vprašanjem prišla do zanimive ugotovitve. Namreč, vzpenjači so večinsko nasprotovali tisti obiskovalci gradu, ki jih predhodno označujem kot rekreativce in sprehajalce, medtem ko je drugi tip obiskovalcev gradu, ki jih označujem kot ljubitelje kulture in kulturnih vsebin, vzpenjači bolj naklonjen. Kot primer navajam mnenje sprehajalke in rekreativke: *"Ne, grad ne rabi vzpenjače. Zato, ker se mi zdi pa popolnoma neumno, če greš na grad, pač prideš peš gor, glih zato, da se mal sprehodiš, tist je pa čist brezveze, se mi zdi."* (transkript: 9)

Mnenje glede vzpenjače enega izmed ljubiteljev kulturnih dogodkov na gradu pa je takšno: *"Mislim, da jo rabi. Parkirišča so velik problem tukajle na gradu, to je pa čist res. Jst recimo moram redno prihajat več kot pol ure prej, da dobim tu pa tam kakšno lukenjco, ne, ker so recimo te prireditve relativno zelo veliko obiskane. Tko da marsikdaj morjo kšno manjšo dvoranco zamenjat za večjo. Prav neverjetno je to naraslo v zadnjih desetih letih."* (transkript: 11)

Tisti, ki nasprotujejo vzpenjači, omenjajo tudi prevelik poseg v okolje grajskega griča zaradi gradnje. Neka obiskovalka mi je dejala, da se ji zdi vzpenjača nek zamolčan poseg v prostor. Pravi, da gre tu zgolj za nek modernizem, ki prodira v to jedro. Meni, da je na nek način dobro, da je ta prostor malo odmaknjen od mestnega vrveža in da z njim ni neposredno povezan. (anketa: 25)

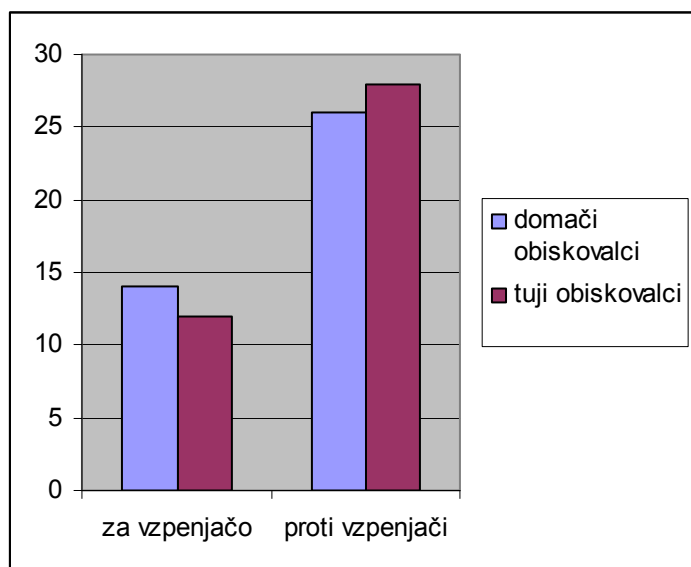
Pri vprašanju o potrebnosti vzpenjače, ki bi ljudi pripeljala na grad, med tujimi turisti prevladuje mnenje, da grad kot tak, na tej višini, ne potrebuje vzpenjače. V zagovor tej trditvi turisti navajajo, da je lepo priti peš, da se človek malo sprehodi, opozarjajo le na boljšo signifikacijo poti. Strinjajo se tudi, da je dovolj, da ljudi na grad vozi vlakec.

Tisti, ki so govorili v prid vzpenjače, so bili večinoma starejši turisti in tisti brez fizične kondicije, ki težko premagujejo hojo v hrib.

Le-ti so menili, da bi bila vzpenjača na grad dobrodošla. Pojavilo se je mnenje, da bi pa bila koristna v primeru dežja in slabih vremenskih razmer. Vsekakor menijo, da ima vzpenjača svoje pluse in minuse, saj predstavlja precejšen projekt.

Grafikon 10.1. ponazarja podobnost stališč med domačimi in tujimi obiskovalci Ljubljanskega gradu glede nujnosti vzpenjače na grajskem griču. Od 40 anketiranih domačih obiskovalcev jih 26 nasprotuje gradnji vzpenjače, 14 jih gradnjo podpira. Med 40 anketiranimi tujimi turisti jih 28 nasprotuje vzpenjači, 12 turistov vzpenjačo odobrava.

Grafikon 10.1: Mnenja obiskovalcev o gradnji vzpenjače



VIR: Rezultati anket med domačini in tujimi obiskovalci

Upravitelj gradu g.Brlek pa v intervjuju pri vprašanju o vzpenjači še navaja: *"Jaz mislim, da ljudi ni treba preveč spraševati, saj zato smo mi tukaj, da prevzamemo odgovornost. Treba se je odločit, treba je nardit. In ko bodo ljudje vidli, kako to deluje, bodo rekli, imeli ste prav, vas podpiramo, al pa bodo rekli, niste imeli prav, ne podpiramo vas, bomo volili druge. Najhujš pa je, če mečkaš. Pol pa ni nič. Pol pa je tko, kot je v tem primeru."* (glej Prilogo F)

Kakorkoli že, mnenja o gradnji vzpenjače so vsekakor deljena, a dejstvo je, da gradnja vzpenjače že poteka, in v bližnji prihodnosti bo na grajski grič popeljala svoje prve potnike.

11. ZAKLJUČNA BESEDA

Glavni namen naloge je bil ugotoviti zadovoljivost kulturne in turistične ponudbe Ljubljanskega gradu. Z opravljenimi anketami med domačimi in tujimi obiskovalci in intervjuji sem prišla do pričakovanih dognanj, katere sem iskala v dotični nalogi. Pričakovano se je potrdila prva postavljena hipoteza, da je Ljubljanski grad primerno mesto za prirejanje raznovrstnih prireditev in razstav. Darko Brlek, direktor Festivala Ljubljana, meni, da grad še bolje funkcionira v poletnih mesecih, ko lahko uporabljajo dvorišče in tudi ostale odprte površine, medtem ko lahko v zimskih mesecih uporabljajo le tiste prostore, ki so ogrevani. Grad lahko najame kdorkoli, za različne prilike. Na Ljubljanskem Festivalu delajo tudi različne koprodukcije z ostalimi kulturnimi organizatorji in prireditelji, povabijo pa tudi goste. Glede uspešnosti trženja grajskih prostorov Brlek pravi: *"Nikoli ni dovolj dobro. Vendar lahko rečem, da je seveda porast prihodkov, ki jih usmerjamo v program na samem gradu, obsežen. To lahko tudi vidite, če se preko dneva ozrete na grajski stolp in vidite ali je kdo gor, in zvečer, če gorijo luči na delu gradu, ki gleda na Magistrat. Pomeni, da je prav gotovo kakšna prireditev ali v Palaciju ali v Stanovski dvorani."* (glej Prilogo F)

Ljubljanski grad postaja čedalje bolj osrednje prizorišče tudi za prireditve in dogodke, ki se odvijajo v sklopu Poletnega Festivala. Brlek pravi, da je to možno, odkar so ustvarili pogoje z obnovo Stanovske dvorane in Palacija. Pred tem to ni bilo možno, saj priprava takšnih koncertov zahteva določene osnovne pogoje, ki jih prej na gradu niso imeli. Na vprašanje o morebitni preobrazbi dela Ljubljanskega gradu v protokolarni objekt, ki bi bil v skladu s predpisi zaprt za javnost, ob njem pa bi bili prostori za raznorazno druženje, Brlek odgovarja: *"Ne, to se ne bo zgodilo. Ne to ni možno, zaradi tega, ker je grad deklariran kot javna površina in tudi se v tej smeri obnavlja, tako da mislim, da ne bo nikoli zaprt kakršenkoli del gradu."* (glej Prilogo F)

Druga hipoteza, ki trdi, da Ljubljanski grad obiskovalcem ponuja zadovoljivo kulturno in turistično-gostinsko ponudbo, se je izkazala za delno resnično. Obiskovalci so zadovoljni s kulturno ponudbo gradu, želijo pa si izboljšanja turistične in predvsem gostinske ponudbe. Domači obiskovalci gradu so s prireditvami, ki potekajo na Ljubljanskem gradu večinoma zadovoljni in so večinskega mnenja, da se njihovo število povečuje iz leta v leto. Menijo, da je to za Ljubljano in njene prebivalce zelo dobro. V nekaterih odgovorih je moč slutiti željo po večji pestrosti oziroma raznolikosti prireditvene ponudbe. Menijo, da prevladujejo predvsem razstave in glasbene prireditve, kot so koncerti, premalo pa je po njihovem mnenju ostalih umetnosti, kot sta denimo film in gledališče.

V intervjuju sem g.Brleka povprašala, katera prireditev je do zdaj privabila največ gledalcev. Odgovoril je takole: *"Ah, to je težko reči, katera prireditev. Ker na gradu je ogromno prireditev od koncertov, do kina poletnega, do razstav do različnih sprejemov do razstave umetne obrti slovenske in tako naprej. Gre za različne žanre za različno občinstvo, hm, lahko vam pa povem podatek, ki je popolnoma natančen, da je bilo lani 112.000 obiskovalcev na Virtualnem muzeju in stolpu. Mi nekako to množimo s 3 do 4 kratnikom, kar se tiče potem celotnega obiska gradu, tako da govorimo o številki 400.000 in čez obiskovalcev v lanskem letu."* (glej Prilogo F)

Ob vprašanju o zadovoljivosti kulturne ponudbe se pri obiskovalcih že vzpostavlja problem parkiranja na gradu v času prireditev. Vzpenjači, ki predstavlja dostop do gradu v prihodnosti, domači in tuji obiskovalci gradu v večini niso preveč naklonjeni. Pogrešajo dobro peš dostopno pot. Menijo, da so poti slabo urejene, slabo razsvetljene in slabo označene s tablami.

Turisti glede zadovoljivosti turistične ponudbe na gradu menijo, da je Ljubljanski grad zanimiva turistična točka, ki si jo je vredno ogledati. Od anketiranih 40 tujih obiskovalcev gradu, jih je 11 ob tej trditvi dodalo, da bi pa vendarle lahko bilo več zanimivosti za turiste, v smislu, da bi bil grad morda malo bolj dinamičen, želijo si zgodovinskega vpogleda, ki ga ne bi bilo potrebno plačati, tako kot naprimer v primeru ogleda virtualnega muzeja. Angleški turist mi je rekel: *"We were hoping, that it will be more intact, that will be older and that it will be a lot of history here about the castle, things like that. But unless you want to pay for the virtual tour, that is the only way you can find out about it. But no it looked nice, so we came up here to see."* (transkript: tujci: 17)

Več kot polovica anketiranih turistov (22 od 40 anketiranih) meni, da bi grad moral imeti Turistično informacijski center, oziroma manjšo informacijsko pisarno, kjer bi lahko prejeli dodatne informacije o gradu in kjer bi se o tem lahko s kom tudi kaj pogovorili. Predvsem bi v tej pisarni želeli izvedeti, kje so najzanimivejše točke grajskega kompleksa. Od 40 vprašanih jih 9 meni, da je dovolj Turistično informacijski center, ki se nahaja spodaj v mestu. Opozarjajo pa na to, da veliko turistov pride direktno na grad, ne da bi se o njem predhodno kjerkoli pozanimali. Takšni si zagotovo želijo vsaj nekaj letakov z informacijami v različnih jezikih. Da grad bolj kot informacijsko pisarno rabi boljše označitev z informacijskimi tablam, predvsem na peš poteh do gradu, meni 9 turistov od 40 anketiranih. Zbegani so, kako priti iz centra mesta na grad, zato več informacijskih tabel pogrešajo predvsem spodaj v mestu. Zadovoljni so z virtualnim muzejem in internetnimi podatki, a nekateri se želijo o teh stvareh preprosto z nekom tudi pogovoriti in kaj povprašati. Ne gre pozabiti, da morajo obiskovalci imeti možnost dobiti informacije v vseh letnih časih.

Da bi bila turistično informacijska pisarna na gradu dobrodošla, so se v večini strinjali tudi domači obiskovalci gradu. Kar 27 od 40 vprašanih jih je odgovorilo, da grad potrebuje turistično informacijski center. Mnenje nekega anketiranca: *"Jst mislim, da ga rabi, za turiste. Jst večkrat grem kar tako, ne glede na koncerte, z ženo greva včasih se samo sprehajati in se mi zdi, da turisti tuki kar mal tavajo, kar pomeni, da se za njih premalo skrbi. Mi vemo marsikaj o gradu, tujci pa ne vedo. Recimo ne vedo, da je bil tukej zaprt Silvio Pellico ne, recimo, znani italijanski pesnik, marsikaj ne vedo in bi radi vedl."* (transkript: 12)

Do spoznanja, da grad rabi informacijsko pisarno, sem na podlagi lastnih izkušenj, prišla tudi sama. Turisti so se v času mojega anketiranja namreč ves čas obračali name in me spraševali po informacijah, kot so, kaj si je na gradu vredno ogledati, ali je za turiste kakšna posebna ponudba, v kateri smeri je stara Ljubljana in podobno. Tako sem sama praktično kar nekaj časa predstavljala iskani turistično informacijski center. Na tem mestu je potrebno poudariti še drug pomen tovrstne informacijske pisarne. Eno je ponuditi turistom informacijske table in letake, drugo pa je z njimi se dejansko pogovoriti o sami ponudbi gradu, o njihovi zadovoljnosti in pogledu na Ljubljanski grad z njihovega vidika. Feedback tujih, pa tudi domačih obiskovalcev je tisto, zaradi česar še bolj izpostavljam pomembnost turistično informacijskega centra ali informacijske pisarne v sklopu grajskega kompleksa.

Konstruktivne kritike in pohvale obiskovalcev so po mojem mnenju prvi korak k izboljšanju kakovosti ponudbe na gradu.

O nujnosti informacijskega centra ali pisarne na gradu sem povprašala tudi direktorja Festivala Ljubljana. Dejal je: *"Turistično informacijski center je predviden že od vsega začetka in sicer v tistem stolpu naravnost, to je v traktu C, ko pridete na grad. Vendar je vezan na, njegova izvedba j vezana na dokončanje vzpenjače. Namreč potem bo ves ta lapidarij s turističnim centrom postal zgornja postaja vzpenjače in mi seveda iskreno upamo, da bo mestni svet v tem trenutku potrdil, hm to, potrdil je že sam proračun, kjer je noter predvidenih 650 milijonov tolarjev v letošnjem letu, torej polovico sredstev potrebnih za dokončanje tega in zdajle bo v ponedeljek se nadaljevala razprava o podelitvi direktne koncesije Festivala Ljubljana za izgradnjo in upravljanje te vzpenjače."* (glej Prilogo F)

Prišla sem do zaključkov, da je turistom na gradu najbolj všeč razgled nad mestom z Razglednega stolpa. Ob tem pomislim, ali je to res edina turistična atraktivnost, ki jo Ljubljanski grad lahko ponudi tujim turistom. Ob številnih pogovorih s tujci na gradu sem spoznala, da se na tem mestu premalo uživimo v vlogo turista, ki obišče grad. Turisti o gradu, razen redkih izjem, predhodno ne vedo ničesar. Ne poznajo poti do njega, radi bi izvedeli čimveč o tem, kaj se je z gradom dogajalo v preteklosti in to na njim razumljiv način. Dejstvo je, da so turisti tisti, ki prenesejo absorbirane informacije in prijetne izkušnje v Sloveniji v svoje dežele in tam igrajo vlogo promotorjev naše dežele. S pozitivnimi mislimi, ki jih bodo prinesli domov, bodo zagotovo najboljši in tudi najcenejši promotorji Slovenije in njenih znamenitosti. S pravim pristopom do tujih turistov in pravo turistično ponudbo mislim, da bi lahko na gradu uspešno tržili tudi našo prestolnico in državo. Zato pa je turiste potrebno navdušiti z nečim, kar je avtohtonega, slovenskega. Kot je dejal neki gospod: *"Na gradu pogrešam malo več tega slovenskega pridiha, ne vem, kako bi se to izrazu. Veste, tko ko pridejo tujci gor pa pravijo, sej mate dost teh stvari tud pri nas. Ampak tko da bi pa reku, aha, to pa je Slovenija, a veste, kaj mislim rečt. Ja, tipično za Slovenijo. Razpoznavnost. Ambient je tkole veste, tole mal premal diha."* (transkript: 13)

Kar se tiče gostinske ponudbe na Ljubljanskem gradu lahko vsa mnenja domačinov, turistov in upravitelja Ljubljanskega gradu strnem v eno samo oceno, nezadovoljivo.

Gostinska ponudba se domačim obiskovalcem zdi srednje zadovoljiva, najbolj izstopa kritika na račun cen, za katere menijo, da so glede na skopo ponudbo vsekakor previsoke. Kot drugo obiskovalci izpostavijo izgled lokala, ki jo po njihovem mnenju v celoti neprimeren. Obiskovalci pogrešajo privlačno, zanimivo in pestro gostinsko ponudbo, ki bi bila po cenah dostopna vsem.

Delno se je potrdila tudi tretja hipoteza, da so obiskovalci s ponudbo gradu zadovoljni in se radi vračajo na ogled prireditvev, razstav ali zgolj za rekreacijo.

Obiskovalci bi želeli večjo promocijo dogodkov, ki se odvijajo na gradu. Nekateri pravijo, da tisti, ki so bolj oddaljeni iz mesta, za njih niti ne izvedo. Približno vedo, kdaj se odvijajo tisti dogodki, ki so na gradu stalni, kot so srednjeveški dan, novoletna razstava, bienale domače in umetnostne obrti in podobno. Obiskovalci si želijo boljše izkoriščenosti grajskih prostorov, več slovenskega pridiha in stalno zbirko o grajski zgodovini. Praktično jim to pomeni umestitev v nek prostor, kar je pomembno tudi za tujce in njihove predstave o našem narodu. Virtualna predstavitev kratke zgodovinske osnove se ljudem sicer zdi v redu, vendar menijo, da to ni dovolj. Menijo, da bi jim moral srednjeveški grad ponuditi še kaj več, denimo razstavo najdenih arheoloških najdb, ki so jih našli v okolici gradu. Si pa želijo, da bi bilo to predstavljeno na nek zanimiv način, dovolj dobro označen, če že ne voden in pa tudi na bolj sodoben način.

Grajska ponudba bo upraviteljem v prihodnosti tako še naprej predstavljala izziv, obiskovalci pa se sodeč po rezultatih anket radi vračajo na grad, še zlasti domačini, od katerih jih grad veliko obišče prav vsak dan. Nekateri obiskovalci se zavedajo, da premalo obiskujejo kulturne prireditve in kujejo načrte, da bodo v prihodnosti prišli večkrat.

Na tem mestu bi rada poudarila pomembnost in nujnost raziskav, ki lahko znatno pripomorejo k izboljšanju celostne ponudbe in podobe Ljubljanskega gradu. Nove ideje, konkretna mnenja o gradu in želje obiskovalcev, bi bile zagotovo dobrodošle. Na Festivalu Ljubljana v svojih arhivih tovrstnih raziskav nimajo, pa vendarle bi si tako zagotovili natančnejši vpogled v aktualno stanje. Ankete, ki sem jih izvajala sama, so privedle do zanimivih spoznanj in ugotovitev, čeravno je bil vzorec anketiranih razmeroma majhen. Obsežnejše in strokovnejše raziskave pa bi omogočile še podrobnejše ugotovitve.

Z gotovostjo lahko rečem, da Ljubljanski grad s svojim izgledom in kulturno ter turistično-gostinsko ponudbo nikoli ne bo zadovoljil vseh okusov njegovih obiskovalcev.

Zato bi se morali v prihodnosti pri njegovi obnovi in nadaljni namenskosti osredotočiti predvsem na tisto, kar bi bilo dobrodošlo za vse ali vsaj večino, kot je denimo ureditev peš poti, boljša označitev, boljša izkoriščenost grajskih prostorov, več avtohtonosti in slovenske prepoznavnosti.

Upam, da bo prihodnji čas bolj naklonjen Ljubljanskemu gradu in njegovi sporočilnosti. Gotovo je, da nas bo vedno znova vabil, da ga obiščemo in v njegovem zaledju poiščemo svoje cilje iskanj. Pa naj bodo ta iskanja povezana z njegovo zgodovino ali kulturnimi vsebinami. To je tisto, kar je pomembno.

12. LITERATURA IN VIRI

12.1. Literatura

Bogataj, Janez, Loos, Aleksej Adrian (2004), Rustika. KROG, Ljubljana.

Guštin, Mitja, Horvat, Martin, Grum, Natalija, Badurina, Lara, Orel, Anamarija (1994), Ljubljanski grad-Pečnice. Filozofska fakulteta-oddelek za arheologijo, Ljubljana.

Jakič, Ivan (2001): Sto gradov na Slovenskem. Prešernova družba d.d., Ljubljana.

Kladnik, Darinka (2002), Ljubljanski grad. ZIP, Ljubljana.

Komelj, Ivan (1964), O gradovih na Slovenskem. Prosvetni servis, Ljubljana.

Lesničar Pučko, Goran, Hazler, Vito, Mlakar, Janko, Moličnik, Vesna, Pukšič, Janez (2002), 14. razstava domačih in umetnostnih obrti. Obrtna zbornica, Slovenj Gradec, Ljubljana.

Reisp, Branko (1985), Ljubljanski grad-zgodovinski oris. Založba obzorja v Mariboru, Ljubljana.

Reisp, Branko (1998), Gradovi dežele Kranjske. Slovenska matica, Ljubljana.

Slovenski turizem v številkah (2004), Slovenska turistična organizacija, Ljubljana.

Stele, France (1932), Grad ljubljanski-slovenska akropola. Mohorjeva tiskarna, Celje.

Stopar, Ivan (1999), Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. Viharnik, Ljubljana.

Stele, France (1932), Ljubljanski grad-slovenska akropola. Mohorjeva tiskarna, Ljubljana.

Članki iz revij in časopisov:

Brate, Tadej (1992): Dediščina-grajski gepelj. GEA, leto II., št.2, str.31, Ljubljana.

Kladnik, Darinka (2005): Ljubljanski grad-brezplačno. Dnevnik, sredo, 18.maj, str.16.

Gruden, Mateja (2005): Za obnovo gradu že dve leti niti tolarja. Delo, četrtek, 27.januar, str.6.

Ule, Milena (2005): Tisti Braco, ki vozi turistični vlakec na Grad. Dnevnik, torek, 14.junij, str.10.

12.2. Internetni viri

1. *Internet 1:*

Zgodovina Ljubljanskega gradu:

-http://www.festival-lj.si/sl/ljubljanski_grad/zgodovina (10.09.2004)

2. *Internet 2:*

Društvo arhitektov:

-<http://www.drustvo-arhitektov-lj.si/obvestila/ostalo-0009.html> (16.10.2004)

3. *Internet 3:*

Obnova Ljubljanskega gradu:

-http://www.festival-lj.si/sl/ljubljanski_grad/obnova (14.01.2005)

4. *Internet 4:*

Predstavitev prostorov Ljubljanskega gradu:

-http://www.festival-lj.si/sl/ljubljanski_grad/predstavitev_prostorov (20.01.2004)

5. *Internet 5:*

Predstavitev Festivala Ljubljana:

-http://www.festival-lj.si/sl/o_festivalu/predstavitev (23.05.2005)

6. *Internet 6:*

Revija Obrtnik:

<http://www.ozs.si/obrnik/prispevek.asp?IDpm=468&ID=685> (16.07.2005)

7. *Internet 7:*

Mini teater:

<http://www.mini-teater.si/client.si/index.php?table=articles&ID=21> (20.11.2004)

12.3. Arhiv avtorice

1. Pisma sodelujočim na srednjeveškem dnevu na Ljubljanskem gradu:

1. Pismo ga. Miri Omejc, november: 2004
2. Pismo g. Metodu Starmanu, november: 2004
3. Pismo g. Lucianu Perger, november: 2004

2. Pogovori:

1. Pogovor z ga.Zdeno Mlakar, sreda 13.07.2005
2. Intervju z direktorjem Festivala Ljubljana g.Darkom Brlekom

3. Televizijska oddaja:

Oddaja Podoba podobe na RTV Slovenija, junij 2005

13. PRILOGE

- PRILOGA A: Vprašalnik za domače obiskovalce gradu**
- PRILOGA B: Vprašalnik za turiste na Ljubljanskem gradu**
- PRILOGA C: Transkript vprašalnika za domače obiskovalce gradu št.12**
- PRILOGA Č: Transkript vprašalnika za domače obiskovalce gradu št.27**
- PRILOGA D: Transkript vprašalnika turiste na Ljubljanskem gradu št.17**
- PRILOGA E: Transkript vprašalnika turiste na Ljubljanskem gradu št.37**
- PRILOGA F: Intervju s predstavnikom Festivala Ljubljana**
- PRILOGA G: Vprašalnik za sodelujoče na srednjeveškem dnevu na Ljubljanskem gradu, primer ga. Mire Omejc, branjevke na srednjeveški tržnici**

PRILOGA A

VPRAŠALNIK ZA DOMAČE OBISKOVALCE GRADU

1. Zakaj ste prišli na grad?
2. Kaj menite o prenovi srednjeveškega gradu na modernističen način z železobetonom in jeklenimi žicami?
3. Kaj vam Ljubljanski grad pomeni?
4. Ali prihajate redno oziroma kolikokrat letno ste na gradu?
5. Katere prireditve si ogledate?
6. Ste zadovoljni s ponudbo prireditev- jih je dovolj?
7. Ste zadovoljni z gostinsko ponudbo ali kaj pogrešate?
8. Je grad po vašem mnenju dovolj dostopen ali potrebuje vzpenjačo?
9. Kaj pogrešate na gradu ali menite, da je njegova kulturna, turistična in gostinska ponudba zadovoljiva?
10. Ali grad potrebuje informacijsko središče?
11. Ali veste, zakaj se ena od poti na grad imenuje »študentovska ulica«?

PRILOGA B

VPRAŠALNIK ZA TURISTE NA LJUBLJANSKEM GRADU

1. Why did you decide to visit this castle?

2. Do you like it?

3. Where did you get the information about Ljubljana Castle-in the Ljubljana tourist guide book, from the people on the street, on the city information board, in the Tourist Information Office or from the driver of the tourist train?

4. What do you think about the modernistic renovation of the mediaeval castle?

5. Do you think that Ljubljana Castle offers enough for the tourists (is it interesting enough, that it is worth seeing it)?

6. Do you think that the castle needs the tourist information center?

7. What do you like the most about Ljubljana Castle?

8. Do you think, that this castle needs a cable railway?

PRILOGA C

VPRAŠALNIK ZA DOMAČE OBISKOVALCE GRADU- (transkript: 12)

1.Zakaj ste prišli na grad?

Prišli smo na koncert.

2.Kaj menite o prenovi srednjeveškega gradu na modernističen način z železobetonom in jeklenimi žicami?

Ne ni mi všeč, raj bi vidu, da bi bil takšen,kot je bil nekoč, sej se da tud tako naredit. Mogoče je dražje, ampk bi blo bolj lepo.

3.Kaj vam Ljubljanski grad pomeni?

Grad je zanesljivo simbol Ljubljane. In to je pravzaprav- Ljubljana brez Ljubljanskega gradu ni prava Ljubljana.

4.Ali prihajate redno oziroma kolikokrat letno ste na gradu?

Ja, ja. Velik.

5.Katere prireditve si ogledate?

Koncerte, pa tudi nekatere dramske, zabavnih si ne ogledujem.

6.Ste zadovoljni s ponudbo prireditev- jih je dovolj?

Mislim, da jih je dovolj. Samo dostop je mal problematičen, za nekatere ki nimajo avtomobilov, zato jst podpiram, da bo vzpenjača, čeprov nekteri tako negodujejo, ampak tako po svetu je, povsod po svetu je tako.

7.Ste zadovoljni z gostinsko ponudbo ali kaj pogrešate?

Gostinska ponudba je kr v redu, samo mislim pa, da ta arhitektura tega lokala moti.

8.Je grad po vašem mnenju dovolj dostopen ali potrebuje vzpenjačo?

(Glej odgovor pri vprašanju št.6)

9.Kaj pogrešate na gradu ali menite, da je njegova kulturna, turistična in gostinska ponudba zadovoljiva?

Jst mislim, na splošno mislim, da se ta grad predolgo obnavlja, ker se obnavlja že desetletja, hm, in mislim, da bi tukile lahko bli še kakšni, kako bi reku, drobni mejhni lokalčki, kjer bi se ljudje morda tud seznanli z zgodovino gradu, ali pa kakšni takšni kotički, lahko bi bli tu odprti, ne samo, tuki pa kaj imajo, dvorišče pa stolp, pa vsega konc. Premalo je. Bolj bi se lahko razvilo, ker ta grad je med evropskimi gradovi pravzaprav razmeroma velik. Dost kakšnih drugih gradov po mestih, niso večji. In ima izredno lepo pozicijo, praktično sredi mesta.

10.Ali grad potrebuje informacijsko središče?

Jst mislim da, za turiste, jst večkrat grem kar tako, ne glede na koncerte, z ženo greva včasih se samo sprehajat in se mi zdi, da turisti tuki kar malo tavajo. Kar pomeni, da se za njih premalo skrbi. Mi vemo marsikaj o gradu, tujci pa ne vedo. Recimo ne vedo, da je bil tukej zaprt Silvio Pellico, ne, recimo, znani italijanski pesnik in marsikaj ne vedo in bi radi vedl.

11.Ali veste, zakaj se ena od poti na grad imenuje "študentovska ulica"?

Ja poznam to ulico, samo ne vem od kod njeno ime.

PRILOGA Č

VPRAŠALNIK ZA DOMAČE OBISKOVALCE GRADU- (transkript: 27)

1. Zakaj ste prišli na grad?

Ker je dan odprtih vrat.

2. Kaj menite o prenovi srednjeveškega gradu na modernističen način z železobetonom in jeklenimi žicami?

Veš kako je s tem ne. Jst mislim, da nima kšne posebne vrednosti ne, je pa res, da tle tud ni blo dost, ni ostal nekih osnov, na katerih bi oni lahko prenavljjal. Grad je bil delno lesen, kar je blo je blo porušenga in iz tega so potem neki nardil, tista 60, 70-ta leta, ko so arhitekti delal neke kolosalne stvari železo-betonske, k pa men nima ne estetske ne sicer nobene vrednosti. Je pa res, da so mogli iz tega potegnt kar se je dal, da so nardil vsaj neke prireditvene prostore. Mogoče ima to neko vrednost, sem pa tja so pa upel notr nek star element al pa neko staro zadevo, ampak ne vem, ko gledaš vse skup, ne vem to ni, bogo, zelo bogo, ni nekih presunljivih stvari za videt ne.

3. Kaj vam ljubljanski grad pomeni?

Simbol Ljubljane in kulturni spomenik.

4. Ali prihajate redno oziroma kolikokrat letno ste na gradu?

Čez poletje ja, čez leto pa sicer ne tok preveč.

5. Katere prireditve si ogledate?

Dostkrat na kšne koncertne dogodke al pa na otvoritev razstav.

6. Ste zadovoljni s ponudbo prireditev- jih je dovolj?

Je v redu.

7. Ste zadovoljni z gostinsko ponudbo ali kaj pogrešate?

Nad gostinsko ponudbo pa jst nikol nisem bil očaran nad tem-sam bife notr ni neki posebnega, druge ponudbe pa sicer ni, ne.

8. Je grad po vašem mnenju dovolj dostopen ali potrebuje vzpenjačo?

Zdej vzpenjačo naj bi si takrat tud Hribar zamislu, ki nej bi na nek način, kako ljudi transportirat gor. Jst osebno nisem naklonjen vzpenjači, ker se mi zdi, da bo prevelik poseg in dol pri Lutkovnem gledališču, kjer misle bit spodnja postaja in sem gor. In drugič-predraga, predraga stvar. Jst mislim, da se da mogoče z neko drugo stvarjo, a je to nek tak transport, sicer verjetno je dobr, da se zajezi ta promet, ker je verjetn ponoč, pa se mulci preganjajo, da se na nek drug način spelje to, pa se mogoče ponud to. Jst ne verjamem da bo kle funkcioneru, tko kot je dons vodička rekla-park, da se bo tle park ustanovil in da bo tle park. Zdej dobr ideja v prihodnosti, da bo dol parkirna hiša, da boš ti dol parkiru in šel z vzpenjačo na grad, ja, ampak jst sem skeptičen do tega projekta, zlo. Zlo skeptičen, ne. A veš to je ne, več kot dve milijarde al kok, na koncu bo cena iz dve prešla na štiri milijarde, in od tega ne vem, ne vem. Razen, pa ne vem, mogoče razen pa to, da se vključ v neko ponudbo, da vsaj tujce gor privabiš, če bo to vzpenjača, da neki iz tega bo. Zdej če se bodo trije vozil gor s to gondolco, ne vem. Nisem tolik naklonjen temu projektu.

9. Kaj pogrešate na gradu ali menite, da je njegova kulturna, turistična in gostinska ponudba zadovoljiva?

A: Jst mislm tko. Sigurn bojo mogl neki dostop uredit na grad, zdej a je vzpenjača rešitev al ni, pa tle zajezit promet. Ampak organizirat dober promet, da če se hoče dol neka mama pelat, k ni sposobna peš it in pa neki tujci, da jih do gor prpeleš in odpeleš. Vlavec se mi zdi v redu, ampak vlavec voz dol iz kje, iz Prešernovga trga pa do gor ne. To je tud opcija, zdej če to redno funkcionira, to pa ne vem, je tud opcija, seveda. Problem je zvečer, ko so kšni dogodki, ne. Zdej če je to ideja, da bojo oni vzpenjačo dal, pa zaprl ves promet, ne vem, kako bo ob dogodkih to funkcioniral, ne. Sej pravm, to gotov bodo morl narest. Potem tud sama okolca tle se mi zdi, da ni neki posebnga, ne. Neke peš poti so, več od tega pa ne. Tm je Gubčev spomenik, pa dve klopci, kjer se ponoč nažerajo pa bruhajo ljudje, ne. To najbrž ni optimum ne, k zjutri prideš gor pa to gledaš.

B: Glede na to, da je to Ljubljanski grad ne, se mi zdi, da bi mogu met malbolj poštimane te zadeve, ne. Ker jst sicer nisem iz Ljubljane, pa se mi zdi, da bi moglo bit to bolj na nivoju, glede na to, da je to glavno mesto. Vsaj men se tko zdi.

A: Pogrešam pa sigurn, zdej če gremo na notranjost gradu, dobr da je nek prireditveni prostor, o.k., tle se poročajo, bogpomagi, v tistih dvorinah notr. Neka stalna zbirka al pa nek del muzeja pa mislm, da bi absolutno lahko bil. Zdej virtualni muzej, kr majo tam, ne, zdej če prideš na grad ne, ki izvira iz tm nekje 12.stoletja, potem bom pa gledu jst tm neko lasersko simulacijo. Pa je v redu, če mi prikažeo del njihovga življenja, ampak neki pa mislm, da vsaj neke stvari bi pa lahko ble avtohtone, ne. To bi bil namen in to absolutno pogrešam. Praktično neki, razen Kapele, kjer so tiste freske, kukrkol že, nimaš nč družga za videt, kar bi blo tatzga ne.

10. Ali grad potrebuje informacijsko središče?

A: Zdej tko. Midva nisva šla pogledat notr, kjer je ta virtualni muzej, mogoče je tm notr kej, kdor pa ne pozna, pa verjetno da nekoga bi rabu, ne glede na to, da ni tok, jst mislm, da je fajn, da kdo komu par stvari pove.

B: Jst mislm, da so teli dnevi odprtih vrat zlo fajn in zlo pametni.

A: Mene v bistvu ne zanimajo tista zakulisna jajca dol uspod, pa skladišča, dobr mi je zanimiv pogledat, ampak, da nekdo vod po teh zadevah, pove kaj je blo, kaj ni blo, pove vhodni stolpi. Jst mislm, da bi lahko bla neka, nek vodič al kaj jst vem, informacijska pisarna, neki v tem duhu, ja, sigurno. Tuki na Ljubljanskem gradu nimaš ti nič, ne, maš prazn prostor, ki je namenjen prireditvam. Zvečer pridejo ljudje na koncert, o.k., recimo vsaj neki, polet koncerti na dvorišču, o.k., vsaj nekidrugje pa ni nič ne. Recimo tud ta mešanja takrat tega, da se je moderna arhitektura vklopla not za poročne dvorane, pa tam za bife, ne stoji, a ne. Men bi blo velik lepš, če bi tm notr naredil prbližn, probal neki iz tega obdobja ven dobit. A veš, če že spraviš ljudi gor na grad, jim je dobr neki tazga tle ponudit, a ne. Rečmo pa ti v Ljubljani, razen Mestnega muzeja, k so ga neki nazaj adaptiral, pa tud tm je vse skup bogo, nimaš nikjer nč za videt. Jst rajš na gradu bi gledu prbližn neki v tem duhu, kot pa ne vem kaj, ne. To pogrešam, absolutno ne.

B: Neki iz tistga časa, zato greš tud pogledat grad, ne.

A: Jst mislm, da prostora je dost, če ne tista tam, ki ji pravjo Hribarjeva galerija, tm mislim, da se lohk komot neka stalna zbirka postavi, je pa res, da na en sodoben način mogoče, tak da je prijazen, ne da tm neke kamne gor postavjo, pa da se prah pol gor nabera. Mogoče se to da na en prijazen način narest, pa z nekim vodenjem, ne vem z neko smerjo ogleda, neki tazga napisat, da se znajdeš ne, če že ni nekoga, ki ti neki o tem pove, a ne.

B: Se mi zdi, da premal denarja gre za vse te stvari oziroma napačno se ga usmerja, no. Jst mam občutek. Te variante kar bojo zdej nardil ni glih praktično, no, to kar bojo zdej nardil.

A: Jst mislm, da zdej it v vzpenjačo, vse uspodí so podkletil ne vem s kolkimi etažami, restavracija, kuhna.

B: To ni to, grad zgubi svoj pomen.

A: To žre vse, ampak ene stvari pa ne rešiš s tem, da ponudš tist, kar pa je neki avtohtonga al pa neki zarad česar prideš na grad, a ne. Zdej če bo tle dobra restavracija, gotov to ne bo turistov al pa teh, nihče ne bo pršel zdej gor, zato ker, ne vem kaj, jest a ne. Za turiste je fino seveda, da maš neki za popit, pa da grejo na nek WC lahko, ampak ne, zuni funkcionirajo stvari tud tko, da maš, da probajo neki tud v tem duhu nardit a ne.

11. Ali veste, zakaj se ena od poti na grad imenuje "študentovska ulica"?

To pa ne vem, pa bi rad vedu.

PRILOGA D

VPRAŠALNIK ZA TURISTE NA LJUBLJANSKEM GRADU- (transkript: 17)

1. Why did you decide to visit this castle?

We were hoping, that it will be more intact, that will be older and that will be a lot of history here about the castle, things like that. But unless you want to pay for the virtual tour, that is the only way you can find out about it. But no it looked nice, so we came up here to see.

2. Do you like it?

It is really nice, but it's a shame, that so much, well, I think that it is still in the development, there is still a lot of building left out. I think there could be more information about the castle itself that I haven't detected.

3. Where did you get the information about Ljubljana Castle-in the Ljubljana tourist guide book, from the people on the street, on the city information board, in the Tourist Information Office or from the driver of the tourist train?

I got the information from the guided book.

4. What do you think about the modernistic renovation of the mediaeval castle?

A: Well, I think that I will prefer that the restoration would be the one to make the look way it used to be rather than trying to make it modernized, that would be my opinion.

B: I agree with him, yeah.

5. Do you think that Ljubljana Castle offers enough for the tourists (is it interesting enough, that it is worth seeing it)?

We didn't go to see the tour, so we missed a lot, so we don't know. I think there could be a lot more information around.

6. Do you think that the castle needs the tourist information center?

No, just little. Some poster or placard or even labels of the different rooms, what they've might been in the past, I think they could have. Just more information, like there is one map, but it's only at the start, there should be more maps.

7. What do you like the most about Ljubljana Castle?

Well the gallery is very nice, it's nice and modern. I would say if there is any functions. Or any other exhibitions, it would be nice to be here, but it's nice isn't it?

8. Do you think, that this castle needs a cable railway?

No, I think you should leave it. There's a little development, it's nice and modernized, no but no, it's nice to walk up here, they already have the train service, don't they? So that's enough.

PRILOGA E

VPRAŠALNIK ZA TURISTE NA LJUBLJANSKEM GRADU- (transkript: 37)

1. Why did you decide to visit this castle?

A: It's the focal point of Ljubljana.

B: And also because we came from Australia and there's no castles in Australia so we like to visit castles in Europe and Britain.

2. Do you like it?

B: Oh yeah, it's good to come to the castle. I think you have some more work to do, hm so I think that I can say that in a year or so, people would be able to go a lot more over the walls, people like doing that.

3. Where did you get the information about Ljubljana Castle-in the Ljubljana tourist guide book, from the people on the street, on the city information board, in the Tourist Information Office or from the driver of the tourist train?

B: Lonely Planet.

A: And Tourist Information provided by the Tourist Office in Sydney.

4. What do you think about the modernistic renovation of the mediaeval castle?

B: Well, ha,ha, that's, people like old things, but we are from Australia, people from Australia, New Zealand, Canada and North America have nothing like a castle, so those people would much more prefer to be build in the old style. But people from Europe and Britain have plenty of castles, so they probably don't mind to be in a new style. So I guess, I would prefer to be preserved the old way, that's what you can expect from Australian, hm, that, you know.

5. Do you think that Ljubljana Castle offers enough for the tourists (is it interesting enough, that it is worth seeing it)?

B: Oh, yes. It's worth seeing it, oh yes, definitely.

A: Yes.

6. Do you think that the castle needs the tourist information center?

A: Yes, it would be good to have a plan of the castle and, hm, so, you can tell, where you can go, and where you can't go.

7. What do you like the most about Ljubljana Castle?

A: The chapel for me.

B: Ah, hm. Well I always like being in a tower, always liked being in a tower so, look, I'll say the tower.

8. Do you think, that this castle needs a cable railway?

B: We don't need it, but a lot of other people would need it.

A: If it was raining it would be good to have a cable car.

B: Jaeh, that's true, if it was raining.

PRILOGA F

INTERVJU S PREDSTAVNIKOM FESTIVALA LJUBLJANA

1. Zakaj po vašem mnenju država ljubljanskega gradu ne sprejema za "prestolničnega" ampak meni, da gre za "lokalno" pomemben spomenik?

Brlek: Oh, mislim, da ne meni tako, ampak eno je, kaj si država o tem misli, oziroma ljudje, ki v državni upravi delajo, drugo pa je financiranje tega in glede na to, da je grad v mestni lasti seveda, po mojem mnenju je tukaj razlog- država pač financira ostale projekte po državi in mogoče je razlog tudi v tem, da je Ljubljana najbogatejše mesto v državi in pač mislijo, da lahko sama spelje ta projekt.

2. Ali ste zadovoljni s projekti, ki potekajo na ljubljanskem gradu?

Brlek: Jaz mislim, da potekajo prepočasi. Potekali so po neki dinamiki približno 300-400 milijonov investiranih v samo obnovo do leta 2002, od takrat naprej je to presahnilo zaradi znanih težav s proračunom in pa mogoče tudi politične ločitve. Se pa sedaj, hm, kako bi reku, s povečano hitrostjo urejajo stvari okoli vzpenjače.

3. S kakšnimi problemi se srečujete?

Brlek: Vedno so samo finančni problemi.

4. Katera prireditev na ljubljanskem gradu je do zdaj pritegnila največ obiskovalcev?

Brlek: Ah, to je težko reči, katera prireditev. Ker na gradu je ogromno prireditev od koncertov, do kina poletnega, do razstav do različnih sprejemov do razstave umetne obrti slovenske in tako naprej. Gre za različne žanre za različno občinstvo, hm, lahko vam pa povem podatek, ki je popolnoma natančen, da je bilo lani 112.000 obiskovalcev na Virtualnem muzeju in stolpu. Mi nekako to množimo s 3 do 4 kratnikom, kar se tiče potem celotnega obiska gradu, tako da govorimo o številki 400.000 in čez obiskovalcev v lanskem letu.

5. Ali se za gostovanja na Ljubljanskem gradu zanimajo tudi kakšna tuja gledališča?

Brlek: Na grajskem dvorišču smo izvedli kar nekaj predstav in tudi nekaj drugih festivalov se je tam izvedlo, najbolj znana predstava je bila Hazardski slovar, če se je spomnite, v naši, torej koprodukciji z ateljejem 212 iz Beograda in pa mi smo to delal. Sej ne more kar nekdo se sem povabit pa delat predstavo, mora bit uvrščen v program in zato imamo tukaj na festivalu umetniško vodstvo in pa strokovni svet, ki seveda o teh zadevah odloča.

6. Kaj menite o tem, da bi bil na gradu nek prostor namenjen stalni muzejski zbirki o zgodovini gradu in mesta Ljubljana?

Brlek: No zdaj je zbirka in sicer v Galeriji S o obnovi gradu in pa o njegovih začetkih, ki jo je pripravil ravno ob tem mestnem prazniku in pa ob stoletnici gradu v mestni lasti prek biroja Ambient, ki tudi vodi strokovno obnovo gradu, drugače pa razmišljamo še ko bo končano tist del med Hribarjevo dvorano in Kapelo o postavitvi stalne zbirke slovenskih impresionistov na gradu. Ja pogledjte, mi ko smo šli z obnovo gradu smo morali najprej obnoviti dvorane, da se sploh lahko kje kaj dogaja, namreč morate vedeti, da je bil leta 2000 obnovljen samo trakt M, to je tam, kjer so poročne dvorane in tist bar in pa skalna dvorana. Vse ostalo se je prenovilo po letu 2000, ko smo mi prevzeli grad v upravljanje. Tako da zdaj je tisti del krasno obnovljen, seveda pa je potrebno z obnovo nadaljevati in tam, kjer so tiste vsebine tudi, kjer so predvidene lokacije za te vsebine, do tja pa še nismo prišli. V tem trenutku je v pripravi tudi razpis za gostinsko ponudbo, ki bo izšel v kratkem, zdej smo v fazi, da samo še čakamo, da mestna občina imenuje tri svoje izvedence v komisijo strokovno, tega razpisa.

7. Gostinska ponudba na gradu. Se vam zdi, da je zadovoljiva za obiskovalce?

Brlek: No, če ste kaj prebirali medije ste lahko opazili, da nismo zadovoljni, da se trudimo in da že dve leti čakamo na soglasje mestne občine, ki zdaj je, za ta razpis. Približno 2000m² bo zajetih v tem razpisu za gostinsko ponudbo. Hm, štiri restavracije bodo.

Mi smo že izvedli razpis pred štirimi leti, vendar je bil neuspešen, kajti nanjga se nihče ni prijavil, tako da smo, oziroma nekdo se je, pa ni izpolnjeval pogojev. Tako da smo potem se dogovorili z gostinskim podjetjem Ljubljana za začasen najem in z njim podaljšujemo pogodbo vsakih pol leta, dokler pač ne izvedemo tega razpisa, ki je zdaj pred vrati.

8. Ali je možno, da bi del gradu postal protokolarni objekt, ki bi bil v skladu s predpisi zaprtega tipa, ob njem pa bi bili prostori za raznovrstno druženje?

Brlek: Ne, to se ne bo zgodilo. Ne, to ni možno, zaradi tega ker je grad deklariran kot javna površina in tudi se v tej smeri obnavlja, tako da mislim, da ne bo nikoli zaprt kakršenkoli del gradu.

9. Bo Ljubljanski grad tudi v letošnjem letu v času poletnega festivala prizorišče dogajanja?

Brlek: Ja, sej ga vsako leto. Sej to je na internetu, lahko vidite prizorišča. Jah, jaz mislim da že kar nekaj časa, odkar smo ustvarili pogoje z obnovo Stanovske dvorane in Palacija predvsem, se lahko te stvari gredo ne. Prej enostavno to ni možno bilo, kajti tudi priprava takih koncertov zahteva določene osnovne pogoje, ki jih prej na gradu nismo imeli.

10. Ali obstaja sodelovanje z drugimi organizatorji prireditelj?

Brlek: Tudi. Kdorkoli lahko najame grad pri nas, to je prva stvar, za različne prilike. Druga stvar je, delamo določene koprodukcije z ostalimi kulturnimi organizatorji ali prireditelji, hm, potem seveda tudi povabimo kakšne goste, hm, predvsem pa gre tukej za, kako bi reku, grad še bolje funkcionira v poletnih mesecih, ko lahko uporabljamo dvorišče in ostale odprte površine, v zimskih mesecih pa seveda samo tiste prostore, ki so ogrevani.

11. Ali bi lahko rekli, da uspešno tržite grajske prostore ali bi se dalo na tem področju še kaj narediti?

Oh, hm nikoli ni dovolj dobro. Vendar lahko rečem, da je seveda porast prihodkov, ki jih usmerjamo v program na samem gradu obsežna. To lahko tudi vidite, če se preko dneva ozrete na grajski stolp in vidite ali je kdo gor in zvečer, če gori luči na delu gradu, ki gleda na Magistrat, pomeni, da je prav gotovo kakšna prireditev ali v Palacijo ali v Stanovski dvorani.

12. Je na gradu predviden Turistično Informacijski Center ali vsaj informacijska pisarna?

Brlek: Turistično informacijski center je predviden že od vsega začetka in sicer v tistem stolpu naravnost, to je v traktu C, ko pridete na grad. Vendar je vezan na, njegova izvedba j vezana na dokončanje vzpenjače. Namreč potem bo ves ta lapidarij s turističnim centrom postal zgornja postaja vzpenjače in mi seveda iskreno upamo, da bo mestni svet v tem trenutku potrdil, hm to, potrdil je že sam proračun, kjer je noter predvidenih 650 milijonov tolarjev v letošnjem letu, torej polovico sredstev potrebnih za dokončanje tega in zdajle bo v ponedeljek se nadaljevala razprava o podelitvi direktne koncesije Festivala Ljubljana za izgradnjo in upravljanje te vzpenjače.

13. Kaj je tisti najbolj pozitiven argument za gradnjo vzpenjače?

Brlek: Ja, dostop do gradu. Poglejte vi zvečer na grad sploh ne morete in to je akuten problem, sploh zdaj se to kaže, ko imamo te večje prireditve na gradu in publika enostavno nima, ne more gor, nima kje parkirat in še taksisti ne morejo obračat, ker je pač tisti hrib, kjer sploh parkirišče nikoli ni bilo predvideno, ampak je to začasna rešitev, enostavno premajhen. To.

Drugo je ekologija. Mi se bomo s tem znebili hrupa in izpušnih plinov. Gospod Kuščer je sicer, v Dnevniku so to povzeli na ponedelkovi seji mestnega sveta, govoru o tem, da bo škripala in da bo grda, ampak kaj mu čmo, on lahko govori kar če, je odrasel človk, ampak ko bo zgrajena vzpenjača se bodo natančno vidle vse prednosti tega.

No mi smo nardil raziskavo in je blo popolnoma neodvisno, sm pozabu s kero agencijo že, in je blo popolnoma obratno, so ljudje kljub temu podpiral izgradno vzpenjače. Ampak veste jaz mislim, da ljudi ni treba preveč spraševati, saj zato smo mi tukaj, da prevzamemo odgovornost. Treba se je odločit, treba je nardit. In ko bodo ljudje vidli, kako to deluje, bodo rekli, imeli ste prav, vas podpiramo, al pa bodo rekli, niste imeli prav, ne podpiramo vas, bomo volili druge. Najhujš pa je , če mečkaš. Pol pa ni nič, pol je pa tko, kot je v tem primeru.

14. Pa se bo zaradi vzpenjače po vašem mnenju res povečal obisk gradu?

Saj ga ne rabimo, saj jih imamo že zdaj 400 tisoč. Mi jih mormo samo gor in dol spravt. Namreč obiskovalci bodo hodili al bomo mi vzpenjačo zgradili al ne, zato ker se grad vidi. Mi jo mormo zgradit zato, da omogočimo lažji dostop in predvsem ta ekološki moment. Grad je tudi iz takega materiala, da ne prenese deset al pa trideset avtobusov gor na parkirišču ne, sam hrib grajski.

15. Kako daleč je v resnici obnova gradu? Koliko denarja za obnovo bo še potrebno?

Oh, ocene so različne. Od dveh pa do sedem milijard tolarjev. Jaz se bolj nagibam k številki sedem milijard, namreč grad je objekt, ko se prave težave in vrednost posega pokaže šele takrat, ko neko stvar začneš delat in ko jo odpreš. Druga stvar, na gradu ne mormo samo belit in če že obnavljamo te prostore, kot so še ne obnovljena Hribarjeva dvorana in Barjanska dvorana, to je trakt med Peterokotnim Stolpom in Kapelo, potem je seveda not potrebno vgradit sodobno tehnologijo in pa opremo za sodobno izvajanje kakršnihkoli prireditev. In tu je najdražje, to so najdražji stroški. Saj sama obnova zidov ni tako draga, ampak vsi tisti kilometri kablov za ozvočenje, za lučni park, mešalne mize, zvočniki, cugi in tko naprej. Tist je vse 50 odstotkov zneska in seveda tu se dela napaka tko kot se je nardila pri vzpenjači. Tisti, ki so v tistem času operirali s podatki, so bili precej neprevidni. Kajti oni so povedali samo strošek izdelave kabine in tirnega mehanizma pri švicarskem podjetju Garaventa in so govorili o 600 milijonih. Niso pa povedali, da so zraven še vsa ostala dela in izgradnje torej na trasi, odkup zemljišč in spodnja in zgornja postaja, kar znese nadaljnih 600 milijonov. In če bi v samem začetku povedali, da to stane toliko, da se bo povrnilo v ne vem, dvajset ali tridesetih letih in da mestna oblast za tem stoji, bi seveda to bilo do zdaj že zdavnaj zgrajeno. Predvidena otvoritev je bila spomladi 2002.

PRILOGA G

VPRAŠALNIK ZA SODELUJOČE NA SREDNJEVEŠKEM DNEVU- ga. Mira Omejc, branjevka na srednjeveški tržnici

Kaj vas je pritegnilo k sodelovanju pri srednjeveških dnevih na Ljubljanskem gradu?

Ker sem v srcu ostala otrok, se rada vživim v vlogo branjevke v 16.stoletju.

Ali gostujete še kje drugje, na drugih prireditvah?

Da. (Predjama, Branik, Škofja Loka, Radovljica, Bogenšperk, Žužemberk)

Če je odgovor na drugo vprašanje DA- kakšno organizacijo nudi Ljubljanski grad v primerjavi z drugimi gradovi, mesti, kjer še gostujete?

Slabo. Ni povezovalnih dogodkov preko celega tržnega dneva.

Kaj bi bilo po vašem mnenju potrebno na Ljubljanskem gradu še izboljšati?

Pogrešam berače, menihe, tatove, biriče, "klasto", otroke-z otroškimi igrami, scenarij za "gospodo", ki se ne vključi v dogajanja na proreditvi drugače, kot da razkaže svoje toalete v mimohodu.

Slučajno slišana pripomba mimoidočih: "Saj ni nič novega, saj se nič ne dogaja."

Ali menite, da so srednjeveški dnevi na Ljubljanskem gradu uspešni?

Ocena od 1-5 =3

Menite, da je v času prireditev gneča prevelika in bi bila zato na grad potrebna vzpenjača?

Odločno sem proti vzpenjači!